

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський державний університет імені Петра Могили
Кафедра соціальної роботи, управління і педагогіки

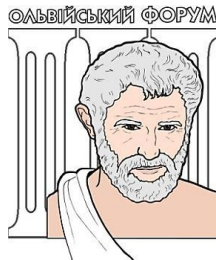
ТЕЗИ

Міжнародної науково-практичної конференції

«ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ В УКРАЇНІ»

9–11 червня 2016 р.

у рамках X Міжнародної науково-практичної конференції
«ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2016:
стратегії країн Причорноморського регіону
в геополітичному просторі»

Миколаїв – 2016

Міжнародна науково-практична конференція «Впровадження європейських соціальних стандартів в Україні» в рамках X Міжнародної науково-практичної конференції «Ольвійський форум – 2016: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» : тези. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. – 64 с.

У збірнику містяться матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Впровадження європейських соціальних стандартів в Україні» в рамках X Міжнародної науково-практичної конференції «Ольвійський форум – 2016: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі».

СЕКЦІЯ 1

Європейські соціальні стандарти: проблеми та перспективи реалізації в сучасній Україні

УДК 631.94–049.5(043.2)

*Лізаковські П.,
кандидат наук, викладач, Військово-морська академія
імені Героїв Вестерплатте, м. Гдиня, Республіка Польща*

БЕЗПЕКА В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Безпека в галузі охорони здоров'я стала стратегічним пріоритетом для країн у сучасних умовах, і є результатом посилення таких детермінантів, як демографічні зміни, що включають старіння населення, яке призводить до змін у структурі захворювань, і, у свою чергу, впливає на збільшення витрат у сфері охорони здоров'я; екологічні зміни, у тому числі пов'язані зі зміною клімату, розширення сфери соціальної нерівності та переміщення населення, що впливають на збільшення загроз епідемії та біотероризму; розробка нових технологій, які можуть запобігати новим загрозам у сфері охорони здоров'я та імплементація нових методів лікування захворювань.

Сутність стратегії держави щодо безпеки у сфері охорони здоров'я в контексті національної безпеки полягає на рівному доступу громадян до медичної допомоги, щоб кожен, незалежно від віку, статі, місця проживання й рівня доходу в разі відчуття загрози для здоров'я міг скористатися з відповідної медичної допомоги.

Безпека в галузі охорони здоров'я є одним із найістотніших елементів національної безпеки. У сучасних соціально-економічних умовах загрозою для безпеки у сфері охорони здоров'я є захворювання, які класифікують як цивілізаційні хвороби, й існування інших загроз здоров'ю – екологічних, соціальних.

Частота захворювань на цивілізаційні хвороби є різною для різних суспільств і соціальних груп, і, без сумніву, залежить від якості функціонування системи охорони здоров'я, від витрат на профілактику й узагалі від витрати на охорону здоров'я в державі.

Безпеку в галузі охорони здоров'я можна окреслити як стан у суспільстві, який передбачає відсутність загроз, які б могли викликати погіршення або втрату здоров'я громадянами. Із вищезазначеним поняттям пов'язане відчуття безпеки у сфері охорони здоров'я – це переконання щодо відсутності загроз або низького рівня ймовірності їх настання, що може призвести до втрати здоров'я або його погіршення.

Низка міжнародних документів у своїх нормах підкреслює важливість здоров'я населення та його охорону, а також міжнародні організації надають йому особливе значення. Зокрема, Всесвітня організація охорони здоров'я визначає основні функції охорони здоров'я громадян: моніторинг, оцінка та аналізу стану здоров'я; епідеміологічний нагляд, наукові дослідження та боротьба з загрозами здоров'ю; пропаганда здорового способу життя; участь громадськості у вирішенні проблем зі здоров'ям; розвиток політики в галузі охорони здоров'я та інституційної бази для планування й управління здоров'ям громадян; зміцнення законодавства у сфері охорони здоров'я та можливість його реалізації; оцінка та сприяння справедливому доступу до медичних послуг; якісна підготовка кадрів у сфері охорони здоров'я; забезпечення якості медичних послуг; наукові дослідження в галузі охорони здоров'я; зменшення несприятливого впливу надзвичайних ситуацій і катастроф здоров'ям громадян.

Загрози щодо безпеки у сфері охорони здоров'я можна поділити на безпосередні та опосередковані. До першої групи належать такі, як кліматичні зміни, суспільні хвороби, епідемії, пандемії, погані умови праці, стан системи охорони в державі тощо. До другої групи належать низькі видатки на охорону здоров'я, профілактику хвороб, розвиток екстреної медичної допомоги й т. д.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що безпека у сфері охорони здоров'я залежить від розміру видатків на систему охорони здоров'я, від реалізації стратегічних державних програм у цій галузі, від моніторингу загроз, і, відповідно, потребує комплексного аналізу з точки зору таких елементів, як стан здоров'я суспільства, рівень загроз для цього виду безпеки.

ОСНОВНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

В умовах демократизації та зростання значущості особистості, заострення гуманітарних проблем, інтеграції у світовий простір та активного залучення до глобалізаційних процесів важливу роль відіграють механізми державного управління й реформування вищої освіти.

Погоджуємося з думкою Н. Колісниченко, що управління у сфері вищої освіти може «впорядковуватися» двома шляхами:

а) через управління як регулювання ззовні (здійснюються лінійні, зовнішні впливи в певній послідовності на різних рівнях її організації, починаючи з державного, через обласний (регіональний), загально-вузівський і завершується педагогічним та студентським);

б) через самоуправління – саморегулювання (організується безпосередньо всередині системи, досягається через взаємодію, взаємопорозуміння, компромісні рішення, діалог членів організації).

Світовий досвід формування та реалізації державної політики у сфері вищої освіти з погляду реструктуризації вищої освіти, інтернаціоналізації, стимулів щодо мобільності учасників освітнього процесу, академічних свобод, формування інформаційного, нормативного та фінансового забезпечення суттєво відрізняється. Для визначення стратегічної архітектури державної політики розвитку вищої освіти України доцільно застосовувати найкращий досвід країн-лідерів у досліджуваній сфері. Модель формування державної політики розвитку вищої освіти України на основі бенчмаркінгу представлено на рис. 1.

Останні десятиліття супроводжується впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, виникненням нового інструментарію та збільшенням потенціалу інформаційних технологій. Тож на перший план виходить ґрунтовна системна аналітична робота, що має бути базисом для будь-яких інновацій. Результатом аналітичної роботи є чітке бачення місії, цілей, функціональних напрямів, зон та обов'язків. Як наголошувалось у попередніх розділах, прозорість державно-управлінських процесів, особливо у сфері реалізації державної освітньої політики, є ключовою метою модернізації всієї системи державотворення.

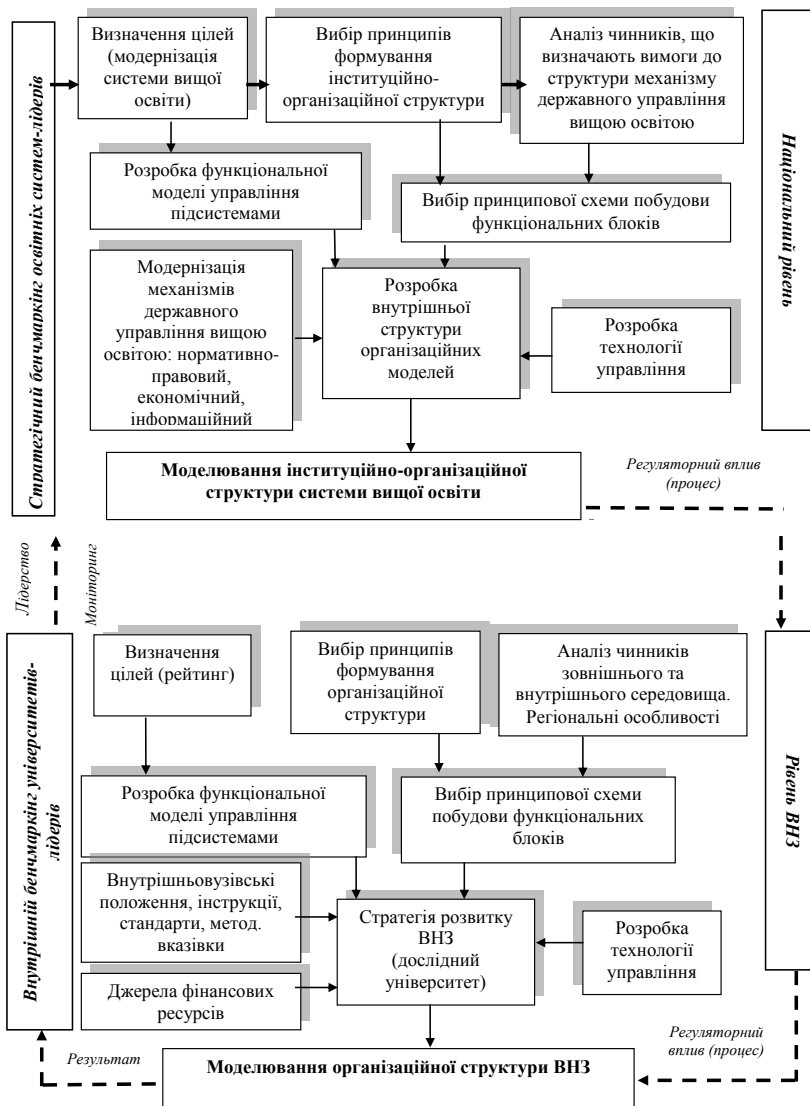

Рис. 1. Модель формування державної політики розвитку вищої освіти України

Зміни в зовнішньому середовищі з кожним роком доводять необхідність підвищення рівня автономізації діяльності ВНЗ та розширення їхніх прав у самоуправлінні. Рух у цьому векторі підвищує вимоги до самоаналізу результатів освітньої діяльності та системи управління якістю навчального процесу. Тож використання досвіду світових лідерів освітніх послуг є необхідним і корисним та забезпечує створення потужних регіональних, дослідних університетів, у яких буде зосереджено науковий, педагогічний, методичний потенціал, що орієнтований на досягнення високого рівня якості підготовки фахівців із вищою освітою.

УДК 342.7+36(043.2)

*Малиновська Н. Л.,
канд. іст. наук, доцент кафедри соціальної роботи,
управління і педагогіки, Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

РЕАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ТА СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ЯК МІНІМІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО РИЗИКУ

Проблема соціального ризику має історичний характер. У широкому розумінні всі ризики, з якими стикається людина протягом життя, є соціальними, оскільки зумовлені нашим суспільним буттям. Але серед них виділяють групу ризиків, які є соціальними у власному розумінні цього слова. Як правило, світова юридична практика розуміє під ними певні події в житті людини, які вимагають матеріальної підтримки. В основі своїй вони мають загальновизнані міжнародні стандарти, що передбачають набір життєвих обставин, з яких самотужки людина не може вийти.

Соціальні ризики як підстава для набуття людиною права на соціальне забезпечення було встановлено в міжнародних актах – конвенціях та рекомендаціях МОП: № 102 «Про мінімальні норми соціального забезпечення» (1952), № 128 «Про допомоги у зв'язку з інвалідністю, старістю й у разі втрати годувальника» (1967) та ін., а також у Європейському кодексі соціального забезпечення (Рада Європи, 1964 р., перегл. 1990 р.), Європейській соціальній хартії (Рада Європи, 1961 р., перегл. 1996 р.), Європейській хартії про основні соціальні права трудящих (Європейський Союз, 1989 р.). Згідно з наведеними міжнародними актами, до соціальних ризиків, які утворюють основу для набуття людиною права на соціальне забезпечення, належать: тимчасова

непрацездатність; вагітність і пологи; необхідність догляду за малолітньою дитиною, або дитиною-інвалідом, або за інвалідом, престарілим членом сім'ї; хвороба; інвалідність; старість (досягнення пенсійного віку); смерть годувальника; безробіття з незалежних від людини причин; нещасний випадок на виробництві, професійне захворювання; смерть та деякі інші. Отже, соціальні ризики покладено в основу соціального захисту. Від того, як змінювався перелік ризиків, які на законодавчому рівні визнавалися державою, можна простежити розвиток соціального захисту та оцінити його стан у кожній країні. Не зупиняючись на історії розвитку соціальних ризиків, зазначимо лише, що законодавче визнання соціальних ризиків дозволило не тільки констатувати проблеми, а й запобігати їх виникненню. Поступово було вироблено такий механізм забезпечення соціальних ризиків, за якого в законодавствах країн було розроблено соціальні стандарти та встановлено певні державні соціальні гарантії їх забезпечення. Отже, як показує досвід, соціальні стандарти розробляються для забезпечення в країні стабільності й мінімізації соціального ризику, що має сприяти зниженню соціального напруження.

Існує думка, що соціальні права – досить складна категорія. Привертає до себе увагу й та обставина, що доволі часто в законодавстві застосовується словосполучення «соціально-економічні права». Але для оптимального забезпечення прав людини необхідно чітко встановити, що економічні й соціальні права хоча й тісно пов'язані між собою і мають взаємовплив і взаємозалежність, усе ж таки за своєю суттю, спрямуванням є цілком різними групами прав. Соціальні права та свободи людини не є другорядними, оскільки саме матеріальні умови (медичне обслуговування, соціальне забезпечення, наявність житла) значною мірою визначають якість життя сучасної людини. Без цих прав неможливо забезпечити гідність людської особистості. Цю тезу підтверджує Декларація соціального прогресу та розвитку, проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 11 грудня 1969 р. Згідно з положеннями Декларації, серед соціальних прав, які сучасні держави повинні забезпечувати кожній людині, основним є право жити в гідних умовах та використовувати досягнення соціального прогресу.

Конституція України встановила перелік соціальних прав людини і громадянина:

- 1) право громадян на працю; належні, безпечні й здорові умови праці; на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом (ст. 43);
- 2) право на страйк (ст. 44);
- 3) право на відпочинок (ст. 45);
- 4) право на соціальний захист, що включає право на забезпечення в разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати

годувальника, безробіття з незалежних від людини обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом (ст. 46);

5) право на житло (ст. 47);

6) право на достатній життєвий рівень для себе та своєї сім'ї (ст. 48);

7) право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49);

8) право дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на державне утримання та виховання (ст. 52) тощо. Сучасна система соціальних прав розширюється.

Не зупиняючись на різних поглядах науковців щодо суті та змісту поняття «соціальні права», зазначимо, що соціальні права – це комплекс прав, які забезпечують та захищають соціально гідний рівень життя (фізіологічного, матеріального та духовного) кожної людини.

Досліджуючи історичний розвиток соціальних прав людини, треба врахувати, що ці права належать до другого покоління прав і свобод людини і громадянина. Друге покоління прав сформувалось у процесі боротьби народів за покращення свого економічного становища та підвищення культурного рівня. Передумови до цього виникли після Першої світової війни, а після Другої світової війни вплинули на демократизацію й соціалізацію конституційного права країн світу та міжнародне право. Саме в цей період виникла ідея розвитку країни соціального добробуту, коли завдяки бурхливому розвитку виробництва з'явилися передумови для задоволення соціальних потреб громадян.

Друге покоління прав людини називають ще системою позитивних прав. Ці права не можуть бути реалізовані без організаційних, координаційних та інших форм діяльності держави, спрямованих на їх забезпечення.

На початку XXI ст. дедалі більше держав намагаються стати соціальними. Це можна вважати закономірністю розвитку сучасних держав, що знайшло відображення в низці конституцій зарубіжних країн. У ст. 1 Конституції України передбачено, що Україна є державою соціальною. Це означає, що наша держава визнає соціальні права й досить широко їх закріплює в Конституції України та інших нормах національного законодавства.

*Полторак Л. Ю.,
старший викладач кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНОГО ПІДХОДУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ

Реалізація особистісного підходу під час професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до використання методів арт-терапії є невід'ємним компонентом, оскільки якісна підготовка в цьому напрямі вимагає не лише наявності в студента відповідних знань, умінь і навичок, але й відповідних якостей, рис характеру, життєвих переконань, які необхідні для використання методів арт-терапії в професійній діяльності.

Проаналізувавши підходи науковців до професійних якостей, якими мають володіти майбутні соціальні працівники, ми визначили основні, які необхідні для арт-терапевтичної діяльності, а саме:

- когнітивні: розсудливість; оригінальність, винахідливість; різнобічність;
- соціально орієнтовані: інтерес до людини як до особистості, а не як до об'єкта для впливу, тобто повага до особистості іншої людини; терпимість; високий морально-етичний рівень (порядність, чесність) готовність взяти на себе відповідальність;
- особистісні: усвідомлення своїх особистісних характеристик; наполегливість, методичність у роботі, здатність витримувати напруження; організаторські та комунікативні здібності;
- професійні: готовність відокремити особисті почуття й потреби від професійних відносин; прагнення до розвитку здатності в клієнта допомагати собі самому; прагнення до високих стандартів особистої та професійної етики.

Для забезпечення ефективного процесу формування необхідних якостей особистості доречним є дотримання принципів діяльнісного підходу, оскільки саме занурення особистості в практичну діяльність дає можливість студенту пропустити отримані знання через себе та зробити їх своїми. Теорія діяльнісного підходу розроблялася такими науковцями, як І. Бех, Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін. На законодавчому рівні діяльнісний підхід розглядається як спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок

особистості, застосування на практиці здобутих знань з різних навчальних предметів, успішну адаптацію людини в соціумі, професійну самореалізацію, формування здатності до колективної діяльності та самоосвіти. Реалізація діяльнісного підходу під час професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до використання методів арт-терапії передбачає збільшення кількості практичних занять і відпрацювання здобутих знань на практиці. Реалізація зазначеного підходу вимагає від вищої школи створення умов для відпрацювання отриманих знань не лише на заняттях, але й із реальними клієнтами.

УДК 378.015.31:17]:364-43(043.2)

*Сай Д. В.,
старший викладач кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна*

ДО ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ЕТИЧНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Соціальна робота займає вагоме місце у вирішенні соціальних проблем українського суспільства. Особливої актуальності зазначене питання набуває на даному етапі його розвитку. Соціальні працівники покликані вирішувати як суто індивідуальні проблеми клієнтів, так і важливі питання соціальної політики. За таких умов етична освіта соціальних працівників стає важливими чинником розвитку та формування їхніх професійних знань і навичок, а також моральних рис.

Учені наголошують на важливості етичної освіти для соціальних працівників. Зокрема, Крістін Греді, Маріон Деніс, Карен Соукен та ін. зазначають, що освіта у сфері етики підвищує впевненість соціальних працівників у власних силах як щодо прийняття етичних рішень, так і виконання ними моральних дій. Також ученими відмічається, що програми подальшої освіти, під час яких розглядаються питання морально-етичного змісту, можуть мати більший освітній вплив на соціальних працівників, порівняно з програмами навчання в університеті.

Науковці акцентують увагу на необхідності практичної спрямованості процесу викладання етики соціальним працівникам. На думку Н. Лінзер, етична освіта соціальних працівників повинна спонукати їх до аналізу власних цінностей, їхньої природи та функцій, а також визначенню ролі цінностей у практичній діяльності, плануванню та реалізації політики. Р. Бірнбаум та Л. Летч акцентують увагу на п'ятьох компо-

неннях, якими необхідно керуватись для прийняття етичних рішень: етичний кодекс, етичні теорії, теорії соціальної роботи, наукові дослідження, правові основи та власна особистість соціального працівника. Адже саме від особистості соціального працівника залежить інтерпретація етичної теорії та застосування всіх інших компонентів для прийняття певного рішення.

С. Додд і Б. Янссон зазначають про тріступеневий підхід до викладання етики в США. Так, спочатку приділяється увага дослідженню природи цінностей, їхньому розвитку в межах соціальної роботи як професії. Потім відбувається процес навчання студентів виокремленню етичних проблем у професійному середовищі соціальних працівників, а також наголошується на важливості застосування етичних підходів для вирішення практичних етичних проблем. На останньому етапі відбувається аналіз етичного кодексу Національної асоціації соціальних працівників США та можливих шляхів його застосування в професійній діяльності. Також ученими наголошується на тому, що студенти повинні не тільки мати теоретичні знання, але й повинні вміти займатись етичною адвокацією (ethical advocacy), а саме забезпечувати, щоб «потреби і погляди клієнта було адекватно представлено під час етичних дискусій як за рахунок участі соціальної роботи в окремих випадках, так і більш активної його участі в етичних дискусіях».

Відносно новою тенденцією в етичній освіті соціальних працівників є приділення уваги питанням міжпрофесійної етики. Як зазначає С. Бенкс, міжпрофесійна етика орієнтована на дослідження відмінностей у наявності влади в конкретних професіях та її впливу на практику міжпрофесійних відносин.

Також освітні програми повинні готувати соціальних працівників до вирішення етичних проблем, які можуть виникати під час спілкування з клієнтом під час онлайн-консультацій, у соціальних мережах, через електронну пошту, текстові повідомлення, а також кібертерапію (надання послуг клієнтам у віртуальному 3-D світі, де відбувається спілкування соціальних працівників та клієнтів із використанням аватарів, а не реальних фотографій та зображень). Зазначені способи комунікації підіймають етичні питання, пов'язані з конфіденційністю, поінформованою згодою клієнта щодо реалізації певних дій, конфлікту інтересів, професійних меж та подвійних відносин тощо.

Отже, етична освіта соціальних працівників повинна відповідати вимогам часу та постійно знаходитись у процесі оновлення та вдосконалення. Вона є невід'ємною складовою надання професійної допомоги.

*Сургова С. Ю.,
канд. пед. наук, доцент кафедри соціальної роботи, управління
і педагогіки, Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

РОЗРОБКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні в системі вищої освіти зростає інтерес до практичної діяльності, пов'язаної з вирішенням превентивних проблем. Превенція та соціальна робота взаємопов'язані. Під час вирішення будь-яких проблем спеціалісти соціальної сфери постійно стикаються з наслідками конфліктів і проявами соціальної несправедливості. У суспільстві нагальною постає потреба в практичному розгортанні соціальної роботи, що враховує принципи превентивної діяльності, із різними прошарками населення. Проблема вдосконалення процесу формування готовності до превентивної діяльності майбутніх соціальних працівників передбачає розробку й упровадження сукупності педагогічних умов, науковому обґрунтуванню яких і присвячено наше дослідження.

Під педагогічними умовами формування готовності до превентивної діяльності майбутніх соціальних працівників будемо розуміти спеціально організовані педагогічні обставини (сукупність заходів), які сприяють підвищенню ефективності (посилюючи ефект) процесу підготовки, тобто такі, що чинять позитивний вплив на його вдосконалення. Основними напрямками вдосконалення процесу формування готовності до превентивної діяльності майбутніх соціальних працівників, закладеними в межах першої педагогічної умови, ми визначили збагачення змісту професійно-практичної підготовки майбутніх соціальних працівників положеннями та пріоритетними напрямками превентивної освіти.

Тракуємо формування готовності до превентивної діяльності майбутніх соціальних працівників як процес, що складається з таких обов'язкових компонентів: мета – результат, суб'єкт, об'єкт – суб'єкт, зміст, засоби – технології. Після співвіднесення з цією структурою інформаційний складник змісту професійної готовності до превентивної діяльності набуває вигляду впорядкованої множини чотирьох блоків професійних знань, виділених у результаті теоретичного аналізу наукової літератури, присвяченої професійній підготовці майбутніх соціальних працівників, а також змістовного дослідження поняття превентивної

діяльності, яке містить основні положення й пріоритетні напрями діяльності майбутніх соціальних працівників, нормативних документів і досвіду соціальних працівників, – це знання, що характеризують науково-теоретичну підготовку майбутнього спеціаліста, зумовлюють новий превентивний компонент змісту освіти, який представлено відповідними блоками.

Другою умовою формування готовності до превентивної діяльності майбутніх соціальних працівників може бути використання особистісно-орієнтованих технологій професійної підготовки до превентивної діяльності майбутніх соціальних працівників. На основі понять з особистісно-орієнтованих технологій і технологій превентивної освіти з метою активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх соціальних працівників і кращого засвоєння студентом спеціальних знань із проблеми виділяємо чотири групи особистісно-орієнтованих інтерактивних технологій професійної підготовки до превентивної діяльності, серед яких технологія контекстного навчання, ігрова технологія навчання, технологія проблемного навчання, тренінгові технології, що сприяють формуванню готовності до превентивної діяльності майбутніх соціальних працівників.

Подальшу аналітико-синтезуючу дослідну роботу щодо визначення й розробки педагогічних умов формування готовності до превентивної діяльності майбутніх соціальних працівників пов'язуємо з формуванням професійно важливих рис цих працівників. Для того, щоб майбутній соціальний працівник був здатним реалізовувати принципи превентивної діяльності в майбутній професійній діяльності, він повинен мати певні особистісні риси й високий рівень професійної підготовки. Тому очевидно, що в процесі підготовки кваліфікованого фахівця соціальної сфери ми повинні забезпечити формування розвинутої особистості з високим рівнем готовності її до превентивної діяльності, який має вплив на формування соціального інтелекту в душі толерантності, психологічної стійкості й комунікативності.

Ми повинні відзначити, що головною причиною соціальних проблем, з якими стикається соціальний працівник, є порушення в наш час природних соціальних зв'язків у суспільстві. На нашу думку, головною метою превентивної діяльності майбутнього соціального працівника є попередження нестійкості до негативного впливу з боку різних груп клієнтів, створення відповідного клімату, який заохочував би майбутніх соціальних працівників цінувати себе й досягати незалежності; близькість, свідомість, діяльність, упевненість у своїх силах, здоров'я, уміння вирішувати проблеми й виконувати обов'язки перед суспільством.

Підсумовуючи викладене, можемо зробити висновок, що підготовка майбутнього соціального працівника до превентивної діяльності передбачає розроблення й упровадження в навчальний процес трьох педагогічних умов. Розробка педагогічних умов спрямована на зміни характеристик компонентів готовності до превентивної діяльності, оптимізацію процесу підготовки в технологічному плані й визначення пріоритетних для розвитку й формування ПВЯ соціального працівника, який здійснює превентивну діяльність.

УДК 378+37.025

Чубук Р. В.,

канд. пед. наук, доцент кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки, Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

РОЗВИТОК МОРАЛЬНИХ РИС МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Провідною системою контролю, що формує основні принципи професійної моралі, висвітлює соціальні функції, які покладені на соціального працівника суспільством, вказує на специфіку рис особистості, що відповідають його професійній придатності до діяльності в соціальній сфері, виступає Етичний кодекс соціальних працівників. Етичний кодекс декларує правила поведінки, з якими соціальні працівники зобов'язані співставляти свої дії, основою яких є моральні норми та моральні правила.

У сучасній науці усталеною є думка про те, що до основних структурних компонентів моралі належать: моральна свідомість, моральна діяльність, моральні відносини. Зокрема, структуру моральної свідомості особистості соціального працівника доцільно розглядати на двох рівнях: раціонально-теоретичному й морально-психологічному.

На *раціонально-теоретичному рівні* основними структурними складовими моральної свідомості соціального працівника є етичні знання, переконання, норми, принципи тощо. Доцільно зазначити, що етичні знання являють собою особливу форму духовного засвоєння результатів пізнання, процесу віддзеркалення моральної дійсності, яка характеризується усвідомленням їхньої істинності. До них належать: знання моральних вимог, норм, правил поведінки, що виконують роль ціннісно-значущих орієнтирів, є передумовою відповідального ставлення до власної поведінки та поведінки інших. Саме моральні знання дозволяють

соціальному працівнику порівнювати власні моральні норми з професійними, соціально-значущими, а відтак коректувати свою моральну позицію. Коли знання пройшли через почуття і є наслідком пережитого досвіду, вони стають переконаннями. Зокрема, моральні переконання соціального працівника базуються на особистому й колективному досвіді, логічному обґрунтуванні та теоретичних положеннях. Проте не всі знання перетворюються на переконання, а лише ті, які не суперечать одне одному, творчо перероблені, доповнені фахівцем з урахуванням власного світогляду. Так, досвід фахівця та його теоретичні знання є різними джерелами переконань, але дуже важливо, щоб вони гармонійно доповнювали одне одного. Саме моральні переконання знаходять вияв у практичній діяльності та поведінці соціального працівника: стають його спрямовуючою першоосновою, сприяють здійсненню самоконтролю, дисциплінують волю, контролюють здатність стримувати ті бажання, які суперечать запитам інших людей або колективу, проте розвивають і змінюють ті риси, що забезпечують пріоритетність мети, внутрішню цілеспрямованість і змобілізованість над ситуативними бажаннями.

Заслуговує на увагу змістовний аспект *морально-психологічного рівня моральної свідомості*, який складають: моральні почуття (честь, обов'язок, відповідальність), емоції та уявлення про моральне, аморальне, моральні потреби, мотиви, ціннісні орієнтації тощо. Саме тому на морально-психологічному рівні свідомості соціальний працівник ще з більшою (ніж на раціонально-теоретичному рівні) емоційною зав'язістю й безпосередністю схвалює або засуджує, симпатизує або виявляє антипатію. До того ж їхній зовнішній вияв буває надзвичайно інтенсивним, у формі емоцій радості або гніву, морального задоволення або незадоволення. Отже, будь-який вияв людських почуттів супроводжується безпосередніми емоційними реакціями: відбуваються зміни у виразі обличчя (міміка), у поставі всього тіла (пантоміма), в особливостях поведінки. Використовуючи свій зовнішній вияв емоцій і почуттів, соціальний працівник вибудовує як інтерперсональний (із клієнтами, колегами, представниками різних організацій), так і інтраперсональний (із самим собою) зв'язок.

Ми поділяємо позицію тих дослідників, які вважають, що моральні почуття виражають безпосереднє оціночне ставлення до того, що відбулося. Моральні почуття виникають під час професійної діяльності соціального працівника, його спілкування з клієнтами або колегами. Використовуючи ці почуття, соціальний працівник реагує на різноманітні зв'язки, що мають місце під час здійснення соціальної роботи. До того ж соціальний працівник несе безпосередню моральну відповідальність за сприяння у створенні умов, за яких клієнтові було б ком-

фортно. Додамо, що почуття моральної відповідальності в більшості соціальних працівників є достатньо усвідомленим. Моральні почуття відповідальності дозволяють соціальному працівнику відчувати в емоційному вияві соціальну значущість як своїх, так і інших вчинків та професійно виконувати соціально-ціннісні дії.

Заслугує на увагу положення про те, що моральна свідомість соціального працівника в емоційній формі фіксує особливу моральну значущість почуття любові до людей. Вона не пов'язана навіть із моральними оцінками, у цьому й полягає її відмінність від дружби. Науковці наголошують, що любов до людей завжди визнавалася як необхідна моральна риса вихователя, педагога, була виразником його духовної досконалості. Саме тому соціальний працівник стає для клієнта не просто прикладом для наслідування, а промотором пробудження кращих рис його душі.

Отже, з точки зору педагогіки любов до людей засвідчує рівень розвитку моральної свідомості соціального працівника, що характеризується такими рисами: довіра, справедливість, повага, шляхетність, вимогливість, доброта, взаємоповага, відповідальність тощо.

Узагальнюючи вищезазначене, наголосимо на тому, що моральна свідомість особистості являє собою діалектичну єдність чуттєвого, раціонального й вольового компонентів. Неузгодженість цих компонентів під час професійної діяльності соціального працівника зумовлює небажані наслідки. Відтак, одне із завдань професійної підготовки майбутніх соціальних працівників полягає в тому, щоб не допустити неузгодженості емоційно-чуттєвого, раціонального й вольового компонентів, для чого знайти доцільно-виважені шляхи, форми, методи та засоби оптимального формування інтелекту, культури почуттів, сильної волі та характеру.

УДК 35.072.2+3253.21(043.2)

*Лізаковська С. В.,
канд. наук з держ. упр., доцент кафедри соціальної роботи,
управління і педагогіки, Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

МІСЦЕ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В ПРОЦЕСІ РОЗВ'ЯЗАННЯ СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Публічна політика – це сфера раціональних системних дій органів публічної влади (державна влада, місцеве самоврядування) і суспільства щодо вирішення суспільних проблем.

Публічна політика передбачає впровадження впорядкованих дій держави з метою розв'язання ключових проблем громадян.

Доцільно зазначити, що публічна політика передбачає систематикацію публічних завдань, їх проектування, реалізацію та оцінку конкретних результатів.

Під публічною політикою варто розуміти процес, за допомогою якого уряд / державна влада перекладає своє політичне бачення на стратегії, плани та програми для досягнення очікуваних ефектів і результатів для спільного блага громадян.

Б. Гай Пітерс підкреслює, що державна політика являє собою низку дій або іноді відсутність дій, які впливають на життя громадян. На його думку, публічна політика включає в себе ідеї про те, як вирішити проблеми суспільного характеру, громадський вплив на них (його матеріальний ефект) та їх результати.

Г. Лассвел вказав на особливості публічної політики: її міждисциплінарний підхід (наприклад, галузеві політики та їх масштаби можна проаналізувати залежно від стану інших сфер/галузей) сконцентрований на контексті, у якому є ці проблеми, повинні стати предметом аналізу та спроб їх вирішення; нормативна орієнтація, що ґрунтується на такій zasadі: певна соціальна група починає вирішувати конкретні проблеми тоді, коли її моральні цінності та переконання «наказують»/вимагають цього.

Безпосереднім завданням публічної політики є розв'язання суспільних проблем різного масштабу, значення тощо. У таблиці, що міститься нижче, показано модель розв'язання й вирішення суспільної проблеми та етапи реалізації публічної політики під час цього процесу.

Фази розв'язання проблеми	→ Фази публічної політики
Діагностика проблеми	→ Узгодження плану дій
Пропозиції розв'язання проблеми	→ Формування політики
Вибір способу розв'язання проблеми	→ Прийняття рішення
Безпосередній процес розв'язання проблеми	→ Імплементатії політики
Моніторинг результатів	→ Оцінка політики

Під час реалізації публічної політики (різні механізми, дії), держава й суспільство мають великий вибір різноманітних інструментів. Як правило, потрібний широкий спектр різних інструментів (інструментальний пакет, який використовується в різних пропорціях), від інформації та освіти до ринкових механізмів або правового регулювання.

Р. Фуллер вказує на те, що суспільна проблема – це стан/обставини, які визначаються й характеризуються значною кількістю осіб як відступ від певних соціальних норм. Варто зазначити, що Е. Дюркгейм зазначає, що проблема – це все те, що загрожує соціальній стабільності.

Суспільні проблеми можуть бути короткотермінові або довготермінові, секторальні, регіональні або глобальні. До секторальних проблем можна віднести проблеми охорони здоров'я, освітні, господарчі, інфраструктурні проблеми. Наприклад, інституціональне непристосування до умов глобалізації (здатність конкурувати в економіці); невідповідність попиту на ринку праці щодо наявних кваліфікацій; якість транспортної інфраструктури й комунікацій. Регіональні проблеми вимагають публічного втручання в рамках декількох галузевих політик. До сучасних суспільних глобальних проблем можна віднести, зокрема, проблеми зміни клімату, старіння населення, соціальну згуртованість, соціальні хвороби, бідність тощо.

Варто зазначити, що британські експерти окреслили риси професійного підходу в публічній політиці. Це, зокрема, орієнтація на майбутнє (публічна політика повинна базуватися на стратегічному (довготерміновому) підході, а також ґрунтуватися на статистичних даних та прогнозах, що базуються на проведених дослідженнях; зовнішня орієнтація (діяльність органів публічної влади повинна базуватися на чинниках, явищах, що відбуваються в країні, Європі, світі; інноваційність та креативність (діяльність органів влади повинна базуватися як на традиційних способах розв'язання суспільних проблем, так і на нових підходах); інклюзивність (включення) – публічна політика повинна звертати увагу на потреби всіх соціальних груп, які потребують допомоги; оцінка – публічна політика повинна використовувати механізми систематичного оцінювання результатів діяльності; зінтегрованість – публічна політика повинна бути надінституціональною й орієнтуватися на стратегічні цілі держави; публічна політика повинна ґрунтуватися на навчанні, тобто постійний процес навчання з досвіду, що було ефективним в практиці, а що – ні.

Отже, публічна політика передбачає використання різноманітних інструментів та механізмів, які повинні ґрунтуватися на надінституціональному та стратегічному підходах з метою вирішення нагальних суспільних проблем.

ВПЛИВ ЗГУРТОВАНOSTI НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Згуртованість трудового колективу соціальних працівників надзвичайно важлива, вона впливає як на працівників, так і на клієнтів соціальних служб. З її допомогою підвищується ефективність трудової діяльності й рівень задоволеності обох сторін від співпраці. Вплив на згуртованість у групі мають такі показники, як кількість членів групи; стиль життя, інтереси кожного члена групи; умови праці членів групи; оплата праці членів групи; зовнішній тиск на групу в цілому тощо.

Згуртованість колективу означає єдність поведінки його членів, засноване на спільності інтересів, ціннісних орієнтацій, норм, цілей і дій із їх досягнення. Іншими словами, згуртованість трудового колективу являє собою ступінь інтеграції трудового колективу, яка визначається, у свою чергу, рівнем ціннісно-орієнтаційної єдності членів колективу, міцністю міжособистісних взаємодій у колективі і узгодженістю поведінки членів колективу в основних сферах, аспектах його діяльності. При цьому найважливішою умовою дійсної, а не уявної згуртованості колективу є наявність у членів трудового колективу можливості певного вибору варіантів поведінки, тобто наявність свободи вибору своїх дій. Згуртованість трудового колективу проявляється в спрацьованості, відповідальності та обов'язковості членів трудового колективу один перед одним.

Досягнення згуртованості трудового колективу зумовлюють такі чинники:

- рівень емоційної привабливості, взаємної симпатії в міжособистісних стосунках: чим більше індивідів подобається один одному, тим вищою є згуртованість групи;
- ступінь привабливості групи для індивідів, особливості групових цілей: чим більше людей, задоволених своїм перебуванням у групі, тим вища її згуртованість;
- спосіб взаємодії в групі та провідний соціальний мотив, тобто мотиваційна сфера згуртованості осіб групи: ідеться про панівний у групі спосіб взаємодії;

- особливості та характеристики, які засвідчують подібність індивідів між собою: найголовнішим аспектом щодо цього є ціннісний – близькість поглядів, ціннісних орієнтацій членів групи;

- спосіб прийняття рішення, стиль керівництва в групі: колегіальний стиль керівництва, який відкриває простір для участі індивідів у розв’язанні проблем, виробленні групового рішення, є найефективнішим. Хоч за певних обставин ефективними можуть бути й інші стилі керівництва;

- статево-вікова структура групи: згуртованість, здоровий соціально-психологічний клімат властиві неоднорідним за статево-віковими параметрами групам тощо.

Отже, згуртованість групи є й індивідуальною цінністю, оскільки посилює задоволеність групою, стабілізує самооцінки, міжособистісні контакти, знижує тривожність індивідів. Вона не обов’язково передбачає постійність складу групи та однотайність у розв’язанні групових проблем. Головне, щоб згуртованість гарантувала ефективне функціонування групи за різноманітних думок і бажання розв’язати завдання.

Ефективність роботи групи багато в чому буде залежати від того, як організовано груповий процес: як здійснюються обмін інформацією всередині групи, як проводиться групове прийняття розв’язків, керування конфліктом. Для кращого розуміння цього процесу може бути використано поняття синергетичного ефекту. Він може бути як негативним, так і позитивним, якщо груповий процес буде організований так, що переваги колективної організації роботи будуть перевершувати такі можливі втрати, як зниження особистої відповідальності за прийняті розв’язки та їх здійснення, конфлікти й тому подібне. Істотним фактором, що визначає специфіку роботи групи й організацію групового процесу, є специфіка тих завдань, які доводиться вирішувати цій групі. При цьому особливе місце займають такі характеристики, як взаємозв’язок і складність цих завдань.

Основними рекомендаціями керівнику установи з надання соціальних послуг щодо згуртування трудового колективу соціальних працівників є: сприяння підвищенню рівня загальної культури кожного члена колективу, формування колективної думки, підтримка діяльності позитивно налаштованих членів колективу для нейтралізації впливу членів колективу з негативною налаштованістю, керуватися не особистими симпатіями чи антипатіями до кожного члена колективу під час оцінювання їхньої роботи, а враховувати їхні ділові риси, оцінювати ситуацію, що складається в колективі, з метою попередження можливих негативних наслідків, стимулювати діяльність членів колективу організації тощо.

*Щередіна Т. О.,
канд. наук з держ. упр., старший викладач кафедри соціальної роботи,
управління і педагогіки, Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ЗАЙНЯТІСТЬ МОЛОДІ: ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ

Публічна політика, спрямована на формування трудового потенціалу України, набуває пріоритетного значення в процесі реалізації конституційних положень щодо розвитку демократичної, правової соціальної держави. Особливо гострою є проблема подолання безробіття в молодіжному середовищі, адже соціальний ресурс молоді є одним із найважливіших основ модернізації суспільства, а досягнення молодими людьми економічної самостійності, реалізація їхніх творчих можливостей, розвиток підприємницької активності, формування в них світогляду громадянина-патріота, творця майбутнього своєї країни багато в чому зумовлені наявністю підтримки й проведенням активної політики з боку держави й громадянського суспільства. Особливої актуальності набувають ці постулати в сьогоднішній складній ситуації для держави. При цьому важливо забезпечити рівні можливості для розкриття творчого, професійного, інтелектуального потенціалу молоді, набуття молоддю соціального досвіду, підтримку сімей, конкурентоздатність на ринку праці. Для успішної реалізації такого складного комплексу завдань своє вагоме й авторитетне слово має сказати наука державного управління.

На ринку праці України діє багато установ та організацій різних форм власності та господарювання, які надають послуги в працевлаштуванні різних категорій населення, у тому числі молодих фахівців. Це насамперед центри зайнятості державної служби зайнятості, молодіжні агентства та недержавні центри зайнятості, кадрові та рекрутингові агентства, відділи з працевлаштування студентів у навчальних закладах, різноманітні громадські організації, молодіжні центри праці тощо. Для ефективного працевлаштування молоді та формуванні трудового потенціалу країни необхідним є активне регулювання зайнятості на ринку праці, яке має здійснюватися перш за все на регіональному, місцевому рівні як управління. Можна також виділити основні цілі системи управління ринком праці на регіональному рівні:

– формування трудового потенціалу, що за своїми якісними й кількісними параметрами відповідає вимогам суспільного господарства регіону;

- забезпечення підприємств необхідними кадрами;
- забезпечення ефективної й динамічної зайнятості населення, навчання, перенавчання та працевлаштування працівників, що вивільняються, і незайнятих громадян, які потребують працевлаштування;
- підтримка регіональної, галузевої та професійно-кваліфікаційної збалансованості між структурою пропозиції робочої сили та структурою робочих місць.

Багато дослідників відзначають, що провідне місце в системі регулювання зайнятості на регіональному рівні має зайняти здійснення різноманітних програм на ринку праці за погодженням попиту й пропозиції робочої сили. Забезпечити вирішення цього завдання можливо за використання програмно-цільового методу управління. Проте в Україні в умовах розвитку ринкової економіки використання програмно-цільового підходу до регулювання зайнятості явно недостатньо через слабе його теоретичне опрацювання й методичне обґрунтування. У сучасній науковій літературі програмний підхід до регулювання зайнятості розглядався до останнього часу загалом у постановочному плані та зводився лише до рівня державних служб зайнятості. При цьому регіональна програма зайнятості визначається як наслідок із державної політики зайнятості сукупність довгострокових і короткострокових заходів, метою реалізації яких є досягнення ефективної зайнятості, працездатного населення в регіоні в поєднанні із соціальною підтримкою безробітних.

На підставі вищевикладеного бачимо, що формування механізму регулювання у сфері зайнятості молоді передбачає, по-перше, розробку ефективної регіональної моделі управління зайнятістю, яка зумовила б підвищення ролі й відповідальності адміністрації і власників підприємств у розробці та прийнятті організаційно-економічних рішень, що сприяли б одночасно й забезпеченню зайнятості, і раціональному використанню працівників на підприємствах. Крім цього, активне регулювання ринку праці передбачає зміщення акценту на підприємства, спостереження за їхніми стратегіями управління працею. А також активне регулювання ринку праці має включати систему економічного стимулювання (пільги з оподаткування, кредитів, субсидій тощо) підприємств, що гарантують зайнятість і створюють робочі місця.

*Ікім Д. Г.,
магістрантка спеціальності «Соціальна робота»,
Чубук Р. В.,
канд. пед. наук, доцент кафедри соціальної роботи, управління
і педагогіки, Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ ЯК ОБ'ЄКТ УВАГИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Два роки тому, коли на Сході України розпочались військові дії і люди були змушені залишати свої домівки, щоб зберегти своє життя й шукати притулок, хоч і в межах власної країни, але на новій території, соціальні працівники зіткнулися з новим для незалежної України явищем – внутрішньо переміщені особи. Якщо для нашої держави внутрішньо переміщені особи становлять нову категорію громадян, які потребують додаткового захисту та супроводу, то у світі вже існує така практика надання допомоги вимушеним переселенцям. Так, за даними Моніторингового центру з питань недобровільних переміщень, чисельність внутрішньо переміщених осіб у світі досягла рекордної відмітки – 33,3 млн осіб, що вдвічі перевищує чисельність біженців (близько 16 млн). Лише за 2013 р. їхня кількість збільшилася на 4,5 млн осіб. Найгострішою проблема є в Сирії, Судані, Нігерії, Іраку. У Європі чисельність внутрішньо переміщених осіб сягає 2,2 млн, у т. ч. в Азербайджані – 543 тис., Вірменії – 8 тис., Грузії – 206 тис., Туркменістані – 4 тис., Узбекистані – 3 тис., Молдові – 2 тис.

Водночас із наростанням проблеми внутрішніх недобровільних переміщень зростала стурбованість світової громадськості гуманітарними проблемами, пов'язаними з ними. Традиційно вважалося, що внутрішні переміщення – у компетенції суверенних держав, а не міжнародних структур (крім Червоного Хреста, який наглядав за виконанням Женевських конвенцій 1949 р. щодо захисту цивільного населення під час збройних конфліктів). У 1998 р. структури ООН схвалили Керівні принципи з питання переміщення осіб усередині країни. У Керівних принципах зазначено, що основний обов'язок і відповідальність за надання захисту й гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам покладається на національну владу. Внутрішньо переміщеним особам має забезпечуватися захист від насильства, тортур, від голоду як методу ведення війни, від використання людей як захисного щита, недобровільного вербування до збройних формувань та від загроз

подібних дій. Внутрішньо переміщені особи мають право просити й отримувати необхідну допомогу. У першу чергу, потрібно задовольняти потреби найбільш незахищених категорій (діти без супроводу, вагітні жінки, інваліди, особи похилого віку). Влада повинна сприяти єдності сімей, пошукам зниклих родичів тощо.

Внутрішньо переміщені особи мають право на достатній життєвий рівень. Їм має бути забезпечено доступ до продуктів харчування, тимчасового житла, необхідного одягу та базових медичних послуг, а за потреби – до психологічної та соціальної допомоги. Незаперечним їхнім правом є також доступ до освіти.

За два роки в нашій державі було розроблено нормативно-правову базу, яка має сприяти вирішенню проблем різного характеру внутрішньо переміщених осіб. Із жовтня 2014 р. діє основний закон, що регулює діяльність держави з цього питання – Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», також варто зазначити постанову «Про облік осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції», постанову «Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг». У 2015 р. затверджено «Комплексну державну програму інтеграції, соціальної адаптації та захисту і реінтеграції внутрішньо переміщених осіб на 2015–2016 рр.». Однак вищезазначені документи здебільшого мають теоретичний характер, а інколи навіть суперечать один одному. Проблемою соціалізації внутрішньо переміщених осіб займаються громадські організації та волонтери.

Аналізуючи законодавство країн, які у своїй історії (на початку 1990-х рр.) зіткнулися з таким феноменом, а саме Азербайджан (закон «Про соціальний захист вимушених переселенців і осіб, прирівняних до них»), закон «Про статус біженців та вимушених переселенців»), Грузія (закон «Про внутрішньо переміщених осіб з окупованих територій Грузії»), закон «Про майнову реституцію і компенсацію особам, які постраждали в результаті конфлікту в колишній Південноосетинській автономній області»), закон «Про внутрішньо переміщених осіб та тих, що зазнають переслідувань, з окупованих територій Грузії»), Молдова (закон «Про основні положення особливого правового статусу населених пунктів Лівобережжя Дністра»), постанова «Про невідкладні заходи щодо надання допомоги біженцям, які вимушено покинули місця проживання з Лівобережжя Дністра»), можливо зробити висновок, що держави намагаються надати вимушеним переселенцям необхідну

матеріальну та фінансову допомогу (забезпечення житлом, надання пільг) і майже зовсім не звертають увагу на соціально-психологічні проблеми переселенців, залишаючи вирішення цього питання або на самих переселенців, або на волонтерів та громадські організації.

В Україні, як і в інших пострадянських державах, які пережили схожу ситуацію, уряд не надає достатньої соціально-психологічної підтримки внутрішнім переселенцям, яка так необхідна для успішної соціалізації. Під час вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб необхідна комплексна робота як державних установ, так і громадських організацій із надання фінансово-матеріальної допомоги та соціально-психологічної підтримки. Лише спільна робота, яка буде охоплювати всі сфери життя переселенців, може забезпечити успішний процес адаптації.

УДК 37.014.25–044.247(4:477)(043.2)

Попова Т. С.,

канд. пед. наук, доцент кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки, Чорноморський університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ДО РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ДОГЛЯДУ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

За даними моніторингового дослідження функціонування системи інтернатних закладів та закладів соціального захисту дітей, проведеного Уповноваженим Президента України з прав дитини спільно зі Всеукраїнською громадською організацією «Україна без сиріт», в Україні сьогодні нараховується близько 104 тис. дітей, які виховуються в закладах інституційного догляду. При цьому лише близько 10 тис. із них – це діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування. Решта дітей (приблизно 94 тис.) мають батьків.

За інформацією Уповноваженого з прав дитини, у середньому в Україні кожні три дні 250 дітей влаштовуються до закладів інституційного догляду, а кожна 35-та дитина в Україні є вихованцем інтернатного закладу певного типу. Усього ж в Україні функціонує 774 інтернатних заклади.

Обсяг фінансування інтернатних закладів щорічно становить близько 6 млрд грн. При цьому безпосередні витрати на утримання дітей (харчування, одяг, лікування, взуття) становлять тільки 12 % від загальної

суми коштів, оплата комунальних послуг – 11 %, заробітна плата персоналу – 70 %.

До того ж закритість інтернатної системи породжує низку порушень з боку адміністрації закладів – це й фінансові зловживання, і використання праці вихованців, а також непоодинокі випадки насильства над дітьми.

Проте найвагомим недоліком системи інституційного догляду та виховання дітей є той факт, що вихованці інтернатних закладів не отримують тих соціальних навичок, які потрібні кожній людині для життя в соціумі.

Усі європейські країни поступово відмовляються від існування інституційної системи виховання дітей. На цей шлях майже 10 років тому стала й Україна, але реальні кроки в цьому напрямку зроблено лише останнім часом.

Запровадження європейських підходів до зміцнення системи захисту прав і свобод дітей в Україні було значно активізовано з уведенням у 2011 р. інституту дитячого омбудсмена. Сьогодні під патронатом Президента України в особі його уповноваженого з прав дитини – Миколи Кулеби – розпочато інтенсивну роботу щодо реалізації стратегічних напрямів реформування системи інституційного догляду та виховання українських дітей.

За для успішного проведення деінституціалізації вживаються заходи, спрямовані на формування в усіх зацікавлених сторін прагнення діяти злагоджено, мати єдине розуміння мети та способу реформування інтернатних закладів. У цьому плані надзвичайно цінною є співпраця з міжнародними організаціями, а також ефективна взаємодія всіх міністерств та громадських організацій для напрацювання спільного бачення процесу деінституціалізації, спираючись на напрацьований європейськими країнами досвід та найкращі моделі виховання дітей.

26 січня 2016 р. Верховною Радою прийнято законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей із дітьми». Законопроект було розроблено з метою удосконалення системи забезпечення прав дітей в Україні, шляхом удосконалення механізмів та процедур прийняття рішень щодо захисту дитини за місцем її фактичного перебування, розвитку соціальних послуг з підтримки сімей із дітьми, які потрапили в складні життєві обставини, постраждали внаслідок воєнний дій чи збройних конфліктів.

Законопроект передбачає внесення змін та доповнень до дев'яти чинних законів України та приводить норми чинного законодавства у відповідність до Конвенції ООН про права дитини. Чинний законо-

проект дозволяє вдосконалити механізм попередження соціального сирітства шляхом затвердження правового механізму для тимчасового влаштування дітей у сім'ї патронатних вихователів і запровадження послуги «сімейного патронату». Запровадження інституту «патронату над дітьми» забезпечує перебування дитини в спеціально підготовленій сім'ї (терміном до трьох, в окремих випадках – до шести місяців), а не потрапляння до інтернатного закладу. Сімейний патронат – це професійна комплексна послуга, що передбачає тимчасовий догляд і виховання дитини, яка тимчасово залишилася без піклування батьків, у сім'ї патронатних вихователів та одночасне надання фахівцями інтенсивних підтримуючих послуг біологічній сім'ї дитини для відновлення її здорового функціонування. Реалізація цього закону забезпечить реальне право кожній дитині зростати й виховуватися у сімейному середовищі, дозволить скоротити витрати державного бюджету шляхом поступового закриття інтернатних закладів та зменшення кількості місць у закладах соціального захисту для дітей; створити умови для попередження позбавлення прав батьків, які перебувають у складних життєвих обставинах, надасть їм реальний шанс за підтримки фахівців подолати кризу, відновити здатність виховувати власну дитину.

Прийняття цього закону – це вагомий етап на шляху запровадження європейських стандартів та підходів до забезпечення прав дітей, відображених у постанові Ради Європи щодо прав дітей та розвитку соціальних послуг, дружніх до дітей та сімей.

УДК 37.035

Костєва Т. Б.,

канд. пед. наук, в. о. доцента кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки, Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ ЧЕРЕЗ СОЦІАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ

З огляду на зростання значущості проектування в різних сферах діяльності людства (виробництві, політиці, мистецтві), виділення його в окрему галузь діяльності не можна оминути проблеми його застосування в соціальній сфері. Однією з особливостей професійної діяльності соціального працівника є пошук нестандартних рішень для розв'язання різноманітних соціальних проблем. Проте кожна ідея, ініціатива потребують обґрунтування, підтримки певних організацій чи впливових

осіб, пошуку коштів на реалізацію тощо. Це пов'язано зі звертаннями в різні соціальні інституції, участю в конкурсах, що, у свою чергу, вимагає аргументованих пояснень, формулювання конкретних цілей та завдань, опису видів діяльності логічно викладених та відповідно оформлених. Усе це є складовими проектної діяльності як невід'ємної частини реалізації соціальних ініціатив на різних рівнях (державному, регіональному, локальному).

Працівники соціальної сфери мають володіти навичками проектування, прогнозування та моделювання як базовим інструментарієм проектної діяльності на всіх рівнях. Цей інструментарій динамічно розвивається і є системою знань, що використовується у світовій практиці розробки та впровадження ефективних соціальних проектів та програм.

Соціальний проект являє собою такий різновид програми, де відображено не тільки актуальні орієнтири, загальні завдання, а й уточнено терміни досягнення конкретних завдань, скоординовано зусилля виконавців на основі глибокого вивчення початкового рівня розвитку об'єкта й використання соціальних нормативів.

Соціальне проектування є одним із найбільш актуальних напрямків у практиці соціальної роботи. Технологія соціального проектування являє собою конструктивну, творчу, діяльність, сутність якої в єдиній своїй сукупності складають: виявлення проблем, цілепокладання, інструменталізація. Вона має слідувати науково-практичним визначеним цілям, алгоритмам, принципам та стратегіям. У процесі соціального проектування може бути використано різні проектні технологічні стратегії.

Під час проектування соціального середовища проекту необхідно визначити систему показників, яка відображає розвиток регіону проекту. Формуючи систему показників, треба пам'ятати, що вона повинна мати інтегральний характер (пов'язувати різні сфери та рівні соціального розвитку), внутрішню структурованість характеру показників, що дозволяє узгодити ступінь розвитку економічних і соціальних результатів, фіксувати планові й фактичні результати суспільного розвитку, оцінювати не тільки кількісні зміни, а й якісний стан суспільства.

Соціальний проект приносить користь громаді, є важливою для кожного суспільства, оскільки покращує його загальний стан, навчає людей спрямовувати свої зусилля й увагу не тільки на власне збагачення, а й на загальне благо. Наявність соціальних проектів у суспільстві свідчить про його дорослість та більш глибоке розуміння реальності, розуміння, що кожен є співвідповідальним за долю свого міста, краю, народу, що неможливо побудувати комфортне життя відірвано від того, що робиться навколо.

Класифікаційні ознаки проекту різноманітні, найбільше виділяють їх за такими ознаками: типи аналізу, джерела фінансування, мета, масштаби реалізації, характер проєктованих змін та ін.

Важливу роль у процесі створення та планування соціального проєкту відіграють керівники та організатори в соціальній сфері. Адже формування в них психологічної готовності до виконання професійних завдань та розвиток професійної компетентності також сприятиме підвищенню якості реалізації соціальних проєктів.

СЕКЦІЯ 2
Соціальні аспекти розвитку взаємовідносин
Європейського Союзу та України

УДК 316.32(4)(043.2)

Schmidtke Oliver,
Professor, Director, Centre for Global Studies,
University of Victoria, Canada

**DOOMED TO FAIL? CHALLENGES TO THE EUROPEAN
SOCIAL MODEL**

Social policies constitute one of those domains that are critical to the project of European integration and still have not found an effective mode of institutional implementation. Politically the idea of greater coherence in social standards and similar living conditions across all member states has taken on an increasingly important role over the past twenty years. The development was significantly driven by recognizing that tangible social benefits and legal protection for EU citizens are of decisive significance for the overall legitimacy and popular support of the European Union. The idea of social standards and rights at the European level has been a response to the traditional dominance of market freedoms. The emerging notion of a European citizenship status is constitutively tied to social entitlements at the European level.

Legally the Treaty of Lisbon underlined the commitment to strengthening the social dimension of the European Union. The Treaty re-affirmed the social values stipulated in the EU's founding Treaties and included new objectives for social standards (regarding the promotion of employment, improved living and working conditions, proper social protection, dialogue between management and labour, the development of human resources and the fight against social exclusion). More specifically:

- Article 3 of the Treaty on the Functioning of the EU stipulates the commitment to full employment, social progress, the fight against social exclusion and social protection among the Union's objectives;
- Article 9 specifies that a high level of employment, adequate social protection and the fight against social exclusion should be taken into account in the development and implementation of Union policies;
- Article 152 establishes the role of social partners in the EU; in addition, it recognises the contribution to social dialogue made by the Tripartite

Social Summit for Growth and Employment, which brings together representatives from the Council, the Commission and social partners.

Moreover, the Treaty of Lisbon recognises the legal value of the Charter of Fundamental Rights of the EU. The Charter has binding powers and can be cited in legal proceedings. This recognition constitutes an advance in social matters as the Charter ensures the social rights of persons resident in EU territory (for example, worker protection, health and safety in employment, equal opportunities between women and men). Notwithstanding the at times devastating social effects of the recent economic crisis, European rules on employment and welfare are still in place and provide a basic form of social security.

Considering these entitlements stipulated and enforced at the European level, it is worth noting that the main tool for the EU to achieve its goals in this policy domain is through supporting initiatives targeting the promotion of full employment and the overall economic competitiveness of its member states' economies. Where the EU – in the eyes of its critics – falls short is in moving towards some kind of a supranational model of social policy. In particular when it comes to welfare state provisions and issues of social equality, the vision of a coherent and enforceable European social policy has faced some fundamental challenges over the past years:

1) **Challenge of solidarity:** The recent economic crisis has transformed the political landscape in Europe and eroded much of the political will to move towards a more ambitious social agenda for the project of European integration. The economic downturn has accentuated the differences in terms of the EU member states' economic fortunes and fiscal resources. While much of southern Europe suffers from the dramatic economic downturn in 2008/09, large parts of northern Europe have weathered the financial and economic crisis far more successfully. Enforcing a pan-European austerity regime on those countries struggling with the debt crisis has often meant severe cuts to social benefits and programs. The stark differences across Europe have simultaneously led to a declining sense of solidarity among EU member states when it comes to promoting a European social policy agenda and the resulting pleas for the redistribution of financial resources across the EU. A prominent example of this declining sense of solidarity and equal burden sharing is that two member states (the United Kingdom and Poland) have negotiated an opt-out from the Social Charter's Solidarity chapter. At the moment there is no indication that there is the political will to move in the direction of a comprehensive EU social and fiscal union. Rather, the political landscape of EU member states has shifted notably to the right and, under more nationalistic auspice, social policies are increasingly framed as the sole authority of sovereign nation states.

2) **Challenge to regulation at the EU level:** The development and implementation of an ambitious European social policy agenda suffers from the current institutional design of the European Union. While monetary policy is under firm supra-national, EU jurisdiction, fiscal and social policy is still largely under national jurisdiction. And we have seen many incidents that the control over these policy domains is fiercely defended as a sanctuary of state sovereignty. This gap between monetary and fiscal/ social policies in Europe's system of multi-level governance has created its own dynamic: some of the countries more strongly affected by the economic downturn see their capacity to address social needs seriously curtailed by the EU's monetary regime and its insistence on 'fiscal responsibility' (Greece is a prominent example). The lack of proper fiscal resources under the European monetary regime (the Euro) to fight unemployment and social marginalization in turn has accentuated the effects of economic crisis and widen to socio-economic gap to the richer EU member states. As a result, it is likely that we gradually move away from a European model and resort to different and diverging national models.

УДК 32-027.542:[327.272''2004](043.2)

Walzenbach Günter,

Associate Professor, University of the West of England, Bristol, UK

DID THE ORANGE REVOLUTION REALLY HAPPEN? SPATIAL FORCES AND POLICY PATTERNS IN UKRAINE

This paper questions several of the assumptions standing behind the workings of the EU Eastern Partnership, and the European Neighbourhood Policy more generally. For this purpose it looks into a historically decisive phase of Ukrainian politics when EU external governance attempts confronted for the first time key political actors in the domestic system. An empirical statistical analysis for a range of socio-economic indicators suggests that the subsequent change in the political leadership in Ukraine did not generate policy change to a degree necessary that could be considered conducive to the further 'Europeanisation' of the country. Therefore, the current and ongoing crisis situation in Ukraine is rooted in much earlier failings of the 'Orange revolution' to transform domestic politics along a forward looking democratisation path. Specifically changes in voting behaviour around presidential elections appear to be driven much more by traditional notions of territory rather than a genuine Europeanization agenda. The paper concludes by highlighting structural features of the Ukrainian

polity showing significant resilience to the external ‘steering’ of reform attempts.

For some observers the events around the first Maidan in 2004 amounted to a revolution of all citizens against an authoritarian state. These accounts offer a similar explanation to those given much earlier in response to the socialist transition in other parts of East and Central Europe. Rather than highlighting conflictual relations between regions, clans, linguistic, ethnic and religious groupings their emphasis is on the emergence of an alternative political vision based on universal (European) values of social justice, truth, and democracy. However, the political leaders of the Orange revolution could not fulfil their promises of fundamental political reform and social transformation. Indeed, on the basis of governance indicators, and data on the regional performance of the Ukrainian economy during the early pre- and post-revolution periods from 2002 to 2006 we can already identify a worrying trend towards a further fragmentation of Ukraine and a strengthening of regional divisions.

While in principal European governance approaches suggest the ‘possibility of multiple, overlapping sources of governance at different territorial levels and corresponding tiered multiple loyalties’, the social and economic interactions among individuals in Ukraine have not created the common identity necessary to sustain a unified territorial community. Instead, we observe general political instability and changing governments as a legacy of the pivotal presidential election in 2004 leading to even more fundamental challenges to Ukrainian statehood and territorial integrity a decade later. Similarly, the specific literature on the political economy of Ukraine points to a puzzle where otherwise significant regional economic variables did not seem to have played a major role in the 2004 elections. This is even more surprising given that the international community identified an overall positive business climate and favourable conditions for the Ukrainian economy in the time period under observation.

Apart from the notion of path dependence that is dominant in historical-institutionalist approaches, our explanation hinges on the relevance of contiguity, spatial allocation and clustering that is detected in data on electoral behaviour at presidential elections. The results of an exploratory data analysis of the vote shares in different presidential election rounds show a strong spatial pattern with increasing polarisation; and this is true for the electorate of both candidates. Furthermore, we link individual regions with economic output variables such as wages, inflation, capital investment, gross regional product and international migration. This particular methodological sequence allows us to take the socialization argument found in the Europeanization literature seriously and to assess whether geographic

proximity and border effects matter. The analysis proceeds by contrasting some of these findings with World Bank governance indicators providing country-wide assessments of regulatory quality, the implementation of the rule of law, the ability to control corruption and to provide for accountability as well as political stability.

Through these two analytical steps we are in a position to test some of the assumptions connected with the hypothesis of a political business cycle in Ukraine. According to this theoretical argument governments are able to heat up the economy before an election, while the actual costs for the country as a whole are only felt once the contest is over. Of course, in the historical situation of 2004, both presidential candidates could claim to have a positive economic record due to impressive growth figures and the elevated roles they had played in Ukrainian politics for many years. As a consequence, the public eye may have turned its attention to other aspects of electoral competition. In empirical terms, however, the paper observes a fairly mixed economic policy pattern at regional level, especially when the immediate 2-year 'post-revolution' phase is taken into consideration.

The findings from the statistical analysis enable us to reflect further on key questions related to the functioning of the Ukrainian political system, as well as on some of the working assumptions behind the EU Eastern partnership (EaP). On the one hand, Ukrainian politics did not become more predictable and EU compatible after 2004; on the other hand, the bilateral and multilateral streams of EU external governance appear not to contain adequate policy instruments to ensure the stabilisation of a strongly polarised political system. More strategic orientations of internal as well as external actors are regularly undermined by the complexity of the regional constellation. Although the events around the first Maidan amounted to a revolutionary situation, they did not generate the expected revolutionary results. For this reason, the decade that followed saw main actors of Ukrainian politics engaged in a continuing ideological struggle about the ultimate aim of the Eastern Partnership.

**THE LEVEL OF COMPLIANCE OF UKRAINIAN STATE
MIGRATION LEGISLATION WITH REQUIREMENTS SET BY
THE MIGRANT INTEGRATION POLICY INDEX:
COMPARATIVE ANALYSIS WITH EUROPEAN UNION
MEMBER STATES**

In 2011 Kiev International Institute of Sociology conducted a sociological survey for the Institute of Human Rights and Prevention of Extremism and Xenophobia. 400 immigrants over the age of 18, representing 10 different ethnic groups, were interviewed in all parts of Ukraine. The major aim of the poll was to figure out to what extent these people are integrated. Another aim was to see how this integration corresponds to the criteria of the assessment of alien integration in the recipient country, set by the Migrants Integration Policy Index. The aforementioned sociological study revealed that out of the pool of respondents 51 % were in higher education, 56 % were officially employed (with 14 % being private entrepreneurs); 15 % claim that their relatives could freely move to Ukraine if they wanted it or it was deemed necessary; 80 % were able to openly communicate with the local population in Russian or Ukrainian; 66 % of migrant children study at local schools; 91 % established friendly relations with the locals; and 93 % enjoy freedom of religious expression during their residence in Ukraine.

As the result of this analysis and an estimation of the outcomes of the study on the subject of accordance of Ukrainian state migration legislation to the standards and requirements set by the Migrant Integration Policy Index we have come to a series of conclusions. The present Ukrainian migration policies and the regulations in this particular sphere of governance are below the average margin in comparison to those established in some European countries: Sweden, Norway, Spain, Italy, Finland, Portugal, Belgium and the Netherlands have the highest indicators for the inclusion of immigrants and their dependants in the society of the recipient country. The performance of Ukraine in this matter can be approximated to the level of legal enforcement of integration of foreign residents in such countries as Latvia, Serbia, Cyprus, Slovakia, Malta and Lithuania (with the total score below the margin of 40 out of 1 000). This is largely due to the fact that Ukraine, being a relatively young country, finds itself in the process of active institutional and judicial reform. In fact, it must find new mechanisms to

establish steady and fully-functioning democratic values and practices, intensive approximation of its state legislation up to the internationally-recognized judicial standards and the norms of the *acquis communautaire*. At the same time it has averagely developed immigration laws along with somewhat weak migrant integration procedures and practices. In general terms, Ukrainian legislation for ensuring and safeguarding the needs of foreign residents in terms of their smooth and effective integration into the recipient society corresponds with the basic international and European requirements and standards. However, the major problem here is that national migration authorities often encounter difficulties in terms of their practical enforcement and realization due to numerous institutional restraints. These are mostly connected with the existence of corruption, high level of bureaucracy and often the lack of proper professional training and sufficient competence of relevant state officials. The Ukrainian government should significantly improve the coordination of performance of responsible state institutions and agencies in connection with the fulfilment of their entitled responsibilities and duties. It should also enable more transparent, coherent and effective procedures and practices into state immigration policy.

While comparing different areas of socio-economical and political inclusion of foreigners and stateless persons residing in Ukraine as the result of the application of established MIPEX indicators, we are able to conclude that Ukrainian state policies and regulations are the most coherent and well-developed in the following fields: ensuring access of aliens to the long-term residence Ukrainian citizenship, national labor market and the system of social security benefits connected with employment. Such spheres, meanwhile, as access to free education, medical care and political participation remain rather underdeveloped and, therefore, need reconsideration and further improvement from the Ukrainian government.

Also, based on an in-depth study and analysis of Ukrainian immigration legislation, it is essential to point out the difference between short and long term residents. Permanent residents, in fact, are entitled to a much wider range of rights and freedoms according to national law in comparison to those who are living in Ukraine on a short-term basis. However, the most significant shortcoming of Ukrainian immigration state policy is that it stipulates and practically enforces the protection of rights and the lawful interests of explicitly officially registered aliens (foreigners legally residing on its state territory). However, irregular migrants are mostly deprived of the same. We find this discriminatory and non-acceptable in terms of the democratic values of the civil state. Both of the aforementioned disadvantages should be addressed and resolved by the Ukrainian government as soon as possible.

As to anti-discrimination it is important to note that, Ukrainian judicial norms proclaim, ensure and safeguard the equity of foreign nationals residing in Ukraine with the citizens of the state. However, more intensive and target-originated measures should be undertaken by the government in terms of promoting the democratic values of racial, religious and ethnic tolerance among the population of the country. The aim here must be to create a more positive environment for the realization of all proclaimed rights and guarantees of aliens through the prevention of any possible expressions of xenophobia and racism in the society.

УДК 316.4.063.3(477:4-6ЄС)(043.2)

Палагнюк Ю. В.,

д-р наук з держ. упр., доцент кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки, Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

Коваль Г. В.,

д-р наук з держ. упр., професор, завідувач кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки, Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ НЕОБХІДНОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

На сьогодні існує нагальна необхідність удосконалення механізмів реалізації державної євроінтеграційної політики України, зважаючи на те, що Україна має значні зміни у внутрішній політиці, внутрішньо-політичній, внутрішньоекономічній та внутрішньосоціальной ситуації на сучасному етапі, що впливають на реалізацію державної євроінтеграційної політики.

Віокремимо внутрішні чинники, які впливають на необхідність удосконалення державної євроінтеграційної політики України:

– Євромайдан в Україні наприкінці 2013 – на початку 2014 р. як прояв громадської підтримки подальшої реалізації державної євроінтеграційної політики нашої держави після невідання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у листопаді 2013 р. під час Вільнюського Саміту ЄС колишнім Президентом України В. Януковичем та призначенням уряду М. Азарова європейської інтеграції України;

– Революція Гідності початку 2014 р. в результаті Євромайдану, яка привела до повернення нашої держави до парламентсько-президентської республіки, позачергових виборів Президента України в травні 2014 р. й позачергових виборів Верховної Ради України в жовтні 2014 р. Отож у результаті Революції Гідності початку 2014 р. відбулася зміна Конституції України та оновлення політичних еліт в органах державної влади демократичним шляхом проведення вільних і чесних виборів у законодавчій орган влади України, що привело до формування ними нового Кабінету Міністрів України, а також Президента України, який згідно зі змінами до Конституції України відповідає переважно за зовнішню політику та політику безпеки України;

– розвиток громадянського суспільства в Україні та зростання громадської активності українців під час подій Євромайдану наприкінці 2013 – на початку 2014 р., а також під час дестабілізації Російською Федерацією ситуації та Півдні та Сході України у 2014 р. і проведення Україною антитерористичної операції на Сході України у 2014 р. шляхом виникнення й розвитку потужного волонтерського руху в нашій державі;

– вступ до Світової організації торгівлі та визнання України державою з ринковою економікою;

– економічна й фінансова криза в Україні не лише під час світової фінансово-економічної кризи 2008 – 2009 рр. та її негативних наслідків для нашої держави, але й у 2014 р. тощо.

Треба також назвати й важливі чинники в зовнішній політиці та політиці безпеки, що впливають на сучасну ситуацію в Україні й докорінно відрізняють її від нашої держави під час реалізації положень Стратегії європейської інтеграції Україною від 1998 р.:

– відмова України у 2014 р. від позаблокового статусу, який було проголошено законодавчо 2010 р.;

– підписання Угоди про асоціацію між ЄС та Україною 2014 р. у два етапи: спочатку підписання політичної частини угоди, а потім її економічної частини;

– початок ратифікації Угоди про асоціацію між ЄС та Україною державами-членами Євросоюзу у 2014 р.;

– окупація Російською Федерацією української Автономної Республіки Крим у березні 2014 р.;

– дестабілізація ситуації та Півдні та Сході України на початку 2014 р.;

– виникнення збройного конфлікту на Сході України за підтримки Російської Федерації так званої «гібридної війни», проведення Україною антитерористичної операції на Сході України з 2014 р. тощо.

Вищеназвані чинники обґрунтовують необхідність та актуальність розробки нової державно-управлінської Стратегії інтеграції України до ЄС, виходячи з нового етапу відносин між Україною та Євросоюзом після підписання та початку імплементації Угоди про асоціацію і зважаючи та нові зовнішні та внутрішні досягнення й виклики на сучасному етапі в Україні.

УДК 347.122-053.2(477)(043.2)

Палагнюк О. В.,

*магістр з міжнародного та європейського права (Німеччина),
спеціаліст з питань прав людини та гендеру Консультативної місії
Європейського Союзу в Україні, м. Київ, Україна*

ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ ЗА ПРИКЛАДОМ ШВЕЙЦАРСЬКОЇ КОНФЕДЕРАЦІЇ

Після візиту до Федерального департаменту юстиції та поліції Швейцарії, що відбувся наприкінці вересня 2016 р., під час низки офіційних зустрічей, проведених молодіжною делегацією в рамках реалізації програми «Молодь змінить Україну» Благодійного фонду Богдана Гаврилишина, мою увагу як правника-міжнародника та спеціаліста з прав людини привернув досвід цієї успішної країни та яскравого прикладу правової держави у сфері функціонування національного пенітенціарного механізму.

Особливо корисним для України в сенсі наслідування я вважаю запроваджену та ефективну у Швейцарії модель ювенальної ресторативної юстиції. Ювенальна юстиція (лат. *juvenālis* – юнацький; лат. *Iūstitia* – правосуддя) – правова система щодо захисту прав дітей, включає в себе установи й організації, що здійснюють правосуддя в справах про правопорушення, скоєні неповнолітніми. Принципова відмінність ювенального правосуддя від так званого «дорослого» полягає в тому, що ця модель має на меті зміну способу реагування правоохоронних та судових органів на правопорушення, скоєні неповнолітніми особами від карального до відновлювального, реабілітаційного, виховного та превентивного. Іншими словами, замість звичної каральної вона покликає першочергово виконувати саме ресторативну (англ. *restore* – відновлення) функцію, тобто охоплювати низку різноманітних соціальних послуг з допомоги дитині, яка перебуває в конфлікті із законом, з метою посилення рівня її моральної та правової культури та корегу-

вання її подальшу поведінку в соціумі. Саме тому сучасна ювенальна юстиція західного зразка – це складний механізм тісної взаємодії судових та правоохоронних органів, освітніх і виховних установ, правозахисних громадських організацій, що на основі медико-соціальних і психолого-педагогічних методик здійснюють попередження правопорушень, скоєних дітьми та проти дітей, провадять правосуддя щодо неповнолітніх злочинців, а також упроваджують заходи, спрямовані на їх подальшу реабілітацію та ресоціалізацію.

Система судів для неповнолітніх з'явилась у Швейцарії досить давно. До того ж тут існує розгалужена та добре розвинута система соціальних працівників, психологів та інших фахівців з роботи з неповнолітніми. Швейцарські органи правосуддя займають помірковану позицію стосовно неповнолітніх правопорушників: вони не приділяють такої великої уваги суто процесуальним питанням, як це відбувається, наприклад, у Франції, тут головне – особистість злочинця. У Швейцарії кожне правопорушення, учинене підлітком, розглядається в особливому порядку. Для судді вкрай важливо розглянути докази потерпілих осіб, почути думку співробітників опіки та інших осіб, які можуть дати характеристику дитині, а також пояснення самого винуватця. Якщо суддя вважає, що причина скоєного злочину або правопорушення криється в несприятливій обстановці в сім'ї, він може прийняти рішення виховного характеру. Якщо ж у процесі перевірки фактів виявлено, що протиправну поведінку дитини викликала її наркотична, алкогольна або інша залежність, суддя звертається за допомогою та сприянням до установ, у яких підсудному буде надано як психологічну та психіатричну, так і медичну допомогу. Після успішного проходження неповнолітнім курсу лікування суддя приймає рішення: повернути дитину в сім'ю або ж застосувати до неї інші заходи впливу. Якщо правопорушення не є серйозним, до неповнолітнього обов'язково прикріплюють соціального працівника, який може здійснювати спостереження або надавати родині допомогу у вихованні дитини. Приєднаний до сім'ї працівник соціальної служби періодично приходиться і перевіряє, як будуються взаємини членів сім'ї, вказує на помилки й допомагає їх виправити. Суддя, крім регулярних звітів соціальному працівнику, може зобов'язати батьків пройти курс бесід із психологом.

Цей метод впливу на неповнолітніх правопорушників у високорозвинутих західних країнах вважається найбільш прийнятним, оскільки дитина залишається в сім'ї та не позбавляється свободи, а крім того, батьки починають більш відповідально ставитися до своїх обов'язків із виховання. У цьому саме й полягає суть ресторативного, тобто відновлювального правосуддя. Питання запровадження ювенальної юстиції

як відновного виду правосуддя для України є дуже актуальним, оскільки стан підліткової злочинності в державі викликає глибоку занепокоєність та зумовлює необхідність пошуку нових засобів та способів її попередження. Варто зазначити, що в Україні на сьогодні вже зроблено позитивні зрушення задля подальшого успішного втілення в життя прогресивного досвіду та міжнародної практики в зазначеній сфері, проте брак політичної волі з боку представників виконавчої влади, відсутність бюджетних коштів для втілення інновацій у життя, а також певний страх перед ними затримують реформування пенітенціарної служби України в цілому та запровадження механізму ювенальної юстиції зокрема. Проте, безперечно, це проблема, вирішення якої повинно постати на порядку денному як законодавчої, так і виконавчої влади України вже в найближчому майбутньому. Адже функціонування ювенальної юстиції в системі правосуддя будь-якої сучасної країни світу – це прогресивно, гуманно та демократично.

УДК 327.061.1

***Багмет М. О.,**
доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри
державної політики та менеджменту,
Кабасєва А. І.,
магістр з міжнародних відносин та зовнішньої політики,
фахівець першої категорії,
Чорноморський університет імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна*

ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Поява нових викликів, перш за все пов'язаних із наслідками референдуму в Нідерландах (квітень 2016 р.), нагально вимагають послідовного результативного пошуку здійснення реальних кроків в імплементації як економіко-торговельної євроінтеграційної політики, що відзначена в Угоді про асоціацію України з ЄС, так і політичної її частини, зокрема з гуманітарної сфери, де мова йде про молодь, освіту, науку й культуру.

Чорноморський державний університет імені Петра Могили має значний досвід діяльності у сфері імплементація в Україні європейських стандартів, цінностей та критеріїв. Найліпшими підтверджен-

нями ефективної діяльності представників ЧДУ імені Петра Могили є залучення студентської молоді до реалізації п'яти різнопланових євроінтеграційних тем, виконаних на замовлення Міністерства освіти та науки України у 2008–2016 рр., а також до виконання численних заходів згідно Угод з Європейською Комісією щодо цієї проблематики протягом шести років. Останнім поданням проекту у 2016 р. стала підготовка заявки до програми Еразмус+ за напрямом «Жан Моне» під назвою: «Залучення студентської молоді України до здійснення інформаційної і науково-дослідної публічної євроінтеграційної політики в умовах створення колективної безпеки».

Одними зі знаменних міжнародних досягнень стали високі здобутки у 2014 і 2015 рр. на IV та V Конгресах ініціатив Східної Європи (м. Люблін, Республіка Польща), де ЧДУ імені Петра Могили отримав три дипломи переможців з євроінтеграційної тематики, а також позитивне схвалення та отримання почесних нагород за якісну євроінтеграційну діяльність у березні 2016 р. в Тернополі під час зібрання представників Інформаційних центрів ЄС за участі голови Представництва Європейського Союзу в Україні посла Яна Томбінські.

Нагромаджений досвід ЧДУ імені Петра Могили у сфері залучення студентів до імплементації публічної євроінтеграційної політики отримав схвалення й під час проведення загальноукраїнської відеоконференції під керівництвом голови Представництва ЄС в Україні посла Яна Томбінські в лютому 2016 р. Тоді в дискусії з актуальних євроінтеграційних питань взяли участь, крім представників ЧДУ імені Петра Могили, також науковці та студенти Білоцерківського національного аграрного університету та Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. Досить ефективним у цьому плані став дискурс, який відбувся в травні 2015 р. під час молодіжного студентського круглого столу, присвяченого Дням Європи в Україні на тему: «Євроінтеграційні доробки Чорноморського державного університету імені Петра Могили». Позитивними наслідками цього круглого столу є опублікування оригінального збірника під назвою «Студентські наукові студії», у якому було зібрано 17 ґрунтовних статей із роздумами молоді про євроінтеграційну суть та необхідність активізації різнопланових кроків для прискорення імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС.

Що стосується ЧДУ імені Петра Могили, то ВНЗ, будучи флагманом євроінтеграційної діяльності, і надалі планує розширювати фронт такої роботи. Яскравим показником є трирічне планування модернізації залучення студентської молоді до імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС. Наприклад, у 2017 р. планується проведення:

- 1) науково-практичної конференції зі згаданої тематики;
- 2) інтерактивного семінару, присвяченого залученню студентів до інформаційно-наукової євроінтеграційної політики України;
- 3) засідання дискусійного клубу задля обговорення наукових книг і методичних рекомендацій, підготовлених професорсько-викладацьким складом ЧДУ імені Петра Могили з євроінтеграційної проблематики;
- 4) дискурсу з євроінтеграційної проблематики, який буде організовано в рамках науково-методичної щорічної конференції «Могилянські читання – 2017»;
- 5) здійснення автобусного виїзду викладачів, науковців та студентів ЧДУ імені Петра Могили до м. Люблін для участі в черговому Конгресі ініціатив Східної Європи.

Вважаємо, що виконання названих запланованих заходів та намірів збагатить досвід не тільки представників ЧДУ імені Петра Могили, а стимулюватиме професорсько-викладацький та науково-допоміжний склад, студентів та учнів усієї України в здійсненні нових досягнень в імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС у різних сферах суспільного буття.

УДК 021.89:006.036]:[37+654.19+070+094.3835)(477)(043.2)

Картузов К. М.,
*заступник директора Науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаїв,
здобувач кафедри державної політики та менеджменту,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна*

УПРОВАДЖЕННЯ СВІТОВИХ СТАНДАРТІВ МЕДІА-ГРАМОТНОСТІ В УКРАЇНІ: БІБЛІОТЕЧНИЙ КОНТЕКСТ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ТА ГАЛУЗЕВИХ ПРОГРАМ

У «Концепції впровадження медіа-освіти в Україні» ще у 2010 р. зазначалося, що стрімкий розвиток у сучасному світі ІКТ та ЗМІ ставить перед національною освітою завдання цілеспрямованої підготовки особистості до взаємодії з ними. Медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання. Це спричиняє зниження в суспільстві імунітету до соціально шкідливих інформаційних впливів. Відтак в Україні постала гостра потреба в

розвитку медіа-освіти, одне з головних завдань якої полягає в запобіганні вразливості людини до медіа-насильства й медіа-маніпуляцій, утечі від реальності в лабіринти віртуального світу, поширенню медіа-залежностей. У багатьох країнах медіа-освіта функціонує як система, що стала невід'ємною частиною, з одного боку, загальноосвітньої підготовки молоді, з другого – масових інформаційних процесів. У Концепції зазначається, що медіа-освіта є чинником конкурентоспроможності економіки, нерозривно пов'язана з розвитком демократії в умовах інформаційного суспільства.

Глобалізація сприяє тому, що сприйняття події населенням значно залежить від того, як її подають медіа. На жаль, ЗМІ ніколи не відрізнялися належною відповідальністю: матеріали часто не перевіряють, вони містять елементи маніпуляції. У цих умовах медіа-освіта – шлях до того, щоб людина отримала базові навички самозахисту від недобросовісних ЗМІ.

У документі ЮНЕСКО вказано, що медіа-освіта – це навчання теорії та практичних умінь для опанування сучасних мас-медіа, розглядуваних як частина специфічної, автономної галузі знань у педагогічній теорії та практиці. Її треба відрізнити від використання медіа як допоміжних засобів у викладанні інших галузей знань, таких як, наприклад, математика, фізика чи географія. Як бачимо, фахівці ЮНЕСКО чітко відділяють опанування медіа від їх використання як знаряддя в навчанні інших наук.

Проект з упровадження медіа-грамотності в Україні триває до 2025 р. За результатами комплексного дослідження ERA було підготовлено звіт «Упровадження медіа-освіти та медіа-грамотності в загальноосвітніх школах України» (2015).

Проаналізувавши звіт, можна дійти висновку, що в загальноосвітніх школах упровадження медіа-освіти відбувається в різних формах, унаслідок чого, з одного боку, підтримуються та розвиваються різні аспекти – від психологічного (критичне мислення) до суто практичного (створення медіа-продуктів). Але це також може свідчити про відсутність системності та єдиного розуміння методики викладання цього предмета. Медіа-освіту не включено до навчальних планів шкіл, вона не викладається в педагогічних ВНЗ. 16 % учителів не проходили навчання з медіа-освіти та вчилися самостійно. Ускладнення, які продемонстрували учні, коли треба було пояснити, чи сприяють їхні знання з медіа-освіти, критичному ставленню до документальних та художніх фільмів, доводять, що не завжди теорія та практика співпадають.

Водночас учителі вказують на недостатню кількість інформаційного забезпечення курсу. Хоча, безумовно, матеріали порталу АУП допомагають учителям розширити свої знання, адаптувати матеріали підручника для учнів, зробити їх більш цікавими та практично спрямованими, але деякі респонденти висловили бажання мати більш широкий вибір: «Адаптуємо програми самі для дошкільнят...». Невелика кількість учителів використовує власні розробки, пояснюючи це тим, що запропоновані матеріали застарілі й потребують «осучаснення». У пошуках нових матеріалів та підручників учителі звертаються й до Інтернет-простору. Під час опитування вчителі неформально зазначали, що інколи їм бракує знань. Серед бар'єрів, які найбільш заважають якісному викладанню, учителі відмічають нестачу спеціальної літератури та методичних матеріалів.

Якісний рівень, скажімо, тестових матеріалів із медіа-освіти, наприклад гри «Медіа-знайко» – це питання для окремої дискусії.

Усі експерти демонструють обізнаність у наявній літературі з дисципліни, проте зазначається, що такі підручники не є достатніми для викладання, тому потребують значної адаптації, що й робиться вчителями в процесі підготовки до уроків.

У чому ж ми бачимо можливе вирішення проблеми якісного інформаційно-методичного забезпечення курсу медіа-освіти. Зверніть увагу на те, що незважаючи на постійне згадування проблеми відсутності матеріалів, 60 % шукають їх у мережі Інтернет, і жоден не звернувся до шкільної чи публічної бібліотеки. Важливо проаналізувати, чому так сталося.

Ми бачимо тут кілька причин, таких як, на жаль, невідповідність фондів шкільних бібліотек сьогоднішньому та необізнаність учителів щодо ресурсів публічних бібліотек.

З іншого боку, на 352 сторінках підручника «Медіа-освіта та медіа-грамотність» ви жодного разу не знайдете слово «бібліотека».

Вільям Шекспір писав «Give every man thine ear, but few thy voice» (The Tragedy of Hamlet, Prince of Denmark, Act I, Scene 3), що можна перекласти як «слухай усіх, але розмовляй з декотрими». Про сьогоднішні інтернет-реалії можна висловитися так: читай багато, але перевірай інформаційний фактаж. Саме цього вчать шкільні бібліотекарі на своїх бібліотечних уроках. У Миколаєві власне бібліотеки першими прийшли педагогам на допомогу в підготовці конспектів уроків із медіа-освіти.

Одним із завдань шкільного бібліотекаря може стати навчання майбутніх читачів на бібліотечних уроках у школі зі знаходження авторитетних інформаційних джерел. На жаль, сьогодні не існує повноцінних

уроків медіа-грамотності, які могли б школярам надати шкільні бібліотекарі, а студентам – фахівці спеціальних та публічних бібліотек. Недаремно в багатьох ВНЗ США (SLIS University of South Carolina, The Information School University of Washington, GSLIS Dominican University) інформатику та бібліотекознавство вивчають як один предмет. Подібний підручник з цієї дисципліни є й у фондах миколаївських бібліотек.

Назву цього підручника можна перекласти як «Основи бібліотекознавства та інформатики». У третьому виданні цього підручника, що вийшов у 2010 р., автор досліджує вплив мережі Інтернет, блогів, Вікі та соціальних мереж на бібліотечні послуги, у тому числі на видання електронних книжок, утворення електронних бібліотек, збереження оцифрованих паперових видань у цифрових сховищах, а також функціональні вимоги до бібліографічних записів. Як бачимо, у розвинених країнах сучасні інформаційні технології не заміщують традиційні бібліотеки, а органічно інтегруються з ними та доповнюють новими сервісами зростаючі інформаційні потреби користувачів бібліотек.

Зверніть увагу, у найбільш розвиненій країні світу – США – медіаосвіту почали вивчати з 50–60-х рр. ХХ ст. і не бачать формування інформаційної грамотності без бібліотек. Можливо, і нам потрібно перейняти цей досвід та інтегрувати ресурси й можливості бібліотек (у тому числі й шкільних) у викладання курсу медіа-грамотності.

У країнах із розвинутою інформаційною інфраструктурою шкільні бібліотеки вже півстоліття є центрами інформації, їхнє значення усвідомлено суспільством, їхнє розвиток підтримується на науковому, законодавчому та фінансовому рівнях. Провідна роль шкільної бібліотеки офіційно закріплена в новому поколінні федеральних державних освітніх стандартів Російської Федерації.

Чому ж тоді десятки національних та галузевих цільових програм, спрямованих на підготовку молодого покоління до життя в інформаційному суспільстві, у тому числі вищезгадана Концепція, не враховують потреби навчальних закладів перетворення шкільних бібліотек на сучасні інформаційні центри. Л. А. Поперечна у своїх публікаціях завжди ставить питання: «Чи достатньо для освіти, що декларує відкритість... лише насичення навчальних закладів комп'ютерною технікою та доступом до інтернету?». Можливо, успіх – у співпраці – співпраці медіа-педагога та бібліотекаря. Прогнозуємо, що в Миколаєві формула успіху виглядає саме так.

*Науменко В. В.,
магістрантка спеціальності «Соціальна робота»,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна*

ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ЗАРУБІЖНИЙ АСПЕКТ

У наш час усе більш суттєвого значення в зарубіжних країнах набуває соціальна робота. Вона має свої досягнення й недоліки, спільні тенденції та особливості здійснення в різних країнах. Для її ефективності практика вимагає якісної професійної підготовки фахівців. Характеристика, що виражає саму сутність соціальної роботи, є практика. Професійна підготовка орієнтована як на професійний, так і на особистісний розвиток спеціаліста, який повинен мати значний обсяг знань, умінь та навичок у поєднанні з відповідними особистісними рисами, здатністю до творчого, нестандартного вирішення проблем клієнта.

У Швеції практична підготовка займає достатньо велику кількість навчального часу (один семестр), адже вона є одним із найважливіших аспектів професійної та особистісної підготовки до діяльності соціального працівника. Практика складається з таких етапів: підготовчий, ознайомлювальний, професійного зростання, оцінювальний, екзаменаційний. У практичній підготовці задіяні три ключові фігури – студент, керівник та наставник практики.

Польова практика є однією з основних відмінних рис навчання соціальної роботи в США. Тут студенти усвідомлюють цінність соціальної роботи, навчаються розвивати професійні відносини з клієнтами в процесі надання допомоги, починають реалізовувати ідею відповідальності перед клієнтом, агентством, громадою, зустрічаються з етичними дилемами та намагаються вирішувати їх, застосовують на практиці знання поведінки та потреб людини, установлюють зв'язок своєї практичної роботи з підходами до оцінки її результатів.

Теорія процесу практичного навчання соціальної роботи в США характеризується трьома підходами щодо його організації, а саме: наставницьким, академічним, поєднуючим. Студенти соціальної роботи навчаються два роки для отримання диплома практичного соціального працівника, частина часу відводиться навчанню в університеті або коледжі, а решта – на робочому місці під наглядом компетентного кваліфікованого й досвідченого соціального працівника. Під кінець підготовки соціальних працівників починають готувати до роботи в

специфічних конкретних закладах/установах. Наприкінці підготовки студентів соціальної роботи оцінюють, щоб переконатися, що вони мають знання, уміння, цінності та компетентність, які потрібні для того, щоб допомогти людям, які зазнають труднощів у вирішенні своїх життєвих проблем.

Практика соціальної роботи Канади розвивається у двох основних напрямках: клінічна соціальна робота та розвиток соціальної політики. Відповідно до цього діє поділ соціальних працівників на таких, які надають безпосередні («прямі») послуги клієнтам, і таких, які функціонують як супервізори-менеджери, здійснюючи керівництво процесом надання послуг і практичною соціальною роботою з конкретними клієнтами, центрами надання послуг, а також контроль за виконанням соціальних програм («непрямі» соціальні послуги).

Важлива роль у процесі практичної підготовки майбутніх соціальних працівників у Великобританії належить педагогу-наставнику. Від його професійної компетентності залежать як успіх практики в цілому, так і ступінь задоволеності практикою студентів. Тому підбір, навчання й утримання в штаті кваліфікованих педагогів-наставників – важливе завдання, яке перебуває в центрі уваги всіх закладів соціальної роботи Великобританії, що орієнтуються на високі стандарти професійної підготовки.

Важливим є співвідношення теоретичного навчання та практики у вищій професійній освіті Німеччини. Оскільки навчання у вищих спеціальних школах Німеччини є практично орієнтованим, то майбутні соціальні працівники проходять декілька видів практики: допрофесійну, вступну, спеціалізовану під час основного навчання, а також професійну практику. Практика може супроводжувати теоретичне навчання. Загалом за умови академічної підготовки у вищих спеціальних школах упродовж трьох років на безпосередню практичну діяльність відводиться один рік.

Особливе місце займає «Рік професійного визнання» – вид практики, упродовж якої студенти працюють під керівництвом досвідченого практика за неповну оплату. Професійна практика відіграє роль перевірки знань і вмінь студентів, а також завершального вибору спеціалізації. Як правило, після закінчення практики професійного визнання випускник залишається працювати на цьому ж місці за умови наявності вакансії та бажання випускника. Термін виробничої практики у Великобританії, Німеччині, Франції складає від 9 до 12 місяців, при цьому більшість країн сприяє роботі своїх студентів за кордоном.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що сучасна підготовка працівників соціальних служб у країнах Європи та Америки має загальні

тенденції розвитку, до яких відносимо: міждисциплінарні зв'язки в підготовці фахівців із соціальної роботи; широке впровадження сучасних теоретичних концепцій, заснованих на інтегративному характері підготовки; орієнтованість освіти на практичну діяльність, тому що практична складова відіграє важливу роль у підготовці майбутніх соціальних працівників. Важливим чинником опанування професії є також участь у суспільних організаціях, соціальних акціях, поєднання навчання й роботи в соціальних закладах.

УДК 364–787.3:314.15–053.2(100)

*Ковальова О.,
магістрантка спеціальності «Соціальна робота»,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна*

ПРОФІЛАКТИКА ДЕПРИВАЦІЇ В ДІТЕЙ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ З УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Значні соціальні та економічні зміни в суспільстві призвели до того, що велика кількість населення мігрує з метою заробітку. Однією з основних проблем, пов'язаних із трудовою міграцією, є розрив родинних стосунків, у результаті чого діти залишаються сиротами й напівсиротами, коли батьки є й водночас вони відсутні. Вивчення теоретичних джерел також дає змогу стверджувати, що робота, сутність якої полягає в мінімізації деприваційних відхилень у дітей трудових мігрантів, перебуває в зародковому стані. Фактично єдиною організацією, яка поставила питання дітей трудових мігрантів у центр уваги, є Міжнародний благодійний Фонд «Карітас», а умовах школи спеціальних заходів щодо дітей трудових мігрантів не проводиться.

Щодо закордонного досвіду роботи з дітьми трудових мігрантів, то на заході поширеними методами є «fostering» і «mainstay» як особливий вид опікунства й передача дитини в сім'ю на виховання. «Fostering» – це перебування в чужій сім'ї до повноліття, протягом тривалого часу в нормальних умовах за збереження контактів зі справжньою сім'єю. Як тільки умови для виховання дитини в справжній сім'ї стають нормальними, дитина повертається в сім'ю.

«Mainstay» – це догляд за дітьми від 11 до 17 років, який здійснюється кілька місяців, поки не налагоджується обставини й умови життя в сім'ї. Якщо труднощі зникають, дитина повертається в сім'ю, якщо ні, оформлюється «fostering».

Коли дитину необхідно ізолювати від неблагополучної сім'ї в кризовій ситуації, існує «emergency care». Цей догляд здійснюється протягом кількох днів чи тижнів до остаточного вирішення питання про долю дитини. Тут доглядати дитину може сім'я чи одинока людина після 25 років, які прагнуть виховувати чужих дітей.

Мінімізувати ознаки депривації в дітей трудових мігрантів молодшого шкільного віку можна за допомогою такої технології, як психолого-педагогічна корекція. Психолого-педагогічна корекція як певний вид психолого-педагогічної практики має тривалу та значну історію розвитку.

У визначенні мети психолого-педагогічної корекції депривованого молодшого школяра виділяється три основних напрями: 1) оптимізація соціальної ситуації розвитку; 2) розвиток діяльності дитини; 3) формування віково-психологічних новоутворень. Під час добору методів для профілактики депривації в цих дітей варто спиратися на специфічні особливості молодшого шкільного віку та враховувати особливості умов життя дітей трудових мігрантів. Оскільки відомо, що діти трудових мігрантів відрізняються тим, що їм не вистачає спілкування, то основними методами є інтерактивні, і перш за все тренінг. Тренінг – це форма групової роботи, яка забезпечує активну участь і творчу взаємодію учасників між собою і з тренером. Корекційно-терапевтичні можливості тренінгу сприяють наданню психологічної допомоги депривованій дитині, досягненню нею адекватної самооцінки. Водночас тренінг коригує ставлення незрілої особистості до життя; сприяє досягненню стійкості до неприємностей та конфліктів, оптимістичного ставлення до реальності, подолання труднощів і перешкод, дає змогу депривованій особистості розкрити свій потенціал, стимулює до саморозвитку.

Як відомо, у молодшому шкільному віці виникають та продовжують розвиватися різноманітні види діяльності: процесуальні та продуктивні, навчальні та трудові; ускладнюються та диференціюються форми спілкування. Тому найбільш педагогічно доцільною, з точки зору здійснення корекційного впливу на молодшого школяра подолання та профілактики ознак депривації, є ігрова діяльність. Це пояснюється тим, що гра безпосередньо пов'язана з руховою координацією, зором, мовою, мисленням і вимагає узгодженої участі цих та багатьох інших компонентів психічної діяльності. До того ж у молодшому шкільному віці саме гра сприяє формуванню мисленнєвого асоціативно-мовного апарату, координації зору з руховими функціями. З огляду на це, емоції, що виникають під час гри, дозволяють дитині зорієнтуватися в

ситуації та знайти адекватний спосіб її вирішення. Прийняття ж учнем певної ролі моделює важливі для нього стосунки і дає можливість зрозуміти свої вчинки через дії ігрових персонажів.

Використання ігрової діяльності з корекційною метою безпосередньо пов'язане з арттерапією – методом психокорекційного впливу, побудованим на використанні мистецтва як символічної діяльності та заснованим на стимулюванні креативних (творчих) процесів. Зрозуміло, що дітям із недостатньо врівноваженою емоційною сферою необхідні додаткові можливості її компенсації. Саме такою компенсацією, зокрема повною адаптацією, вивільненням від внутрішнього напруження та дискомфорту, постає процес творчої діяльності. Арттерапевтичний творчий процес – це джерело нових позитивних переживань молодшого школяра, поєднаних із вивченням та реалізацією можливостей творчої експресії, що породжує нові креативні потреби та способи їх задоволення. Також доцільно зупинитися на казкотерапії, оскільки казка є дієвим способом роботи з дітьми молодшого шкільного віку. Слухаючи казку, дитина ототожнює себе з героями та свідомо обирає рольову модель поведінки, яку реалізовуватиме в майбутньому. За допомогою цих методів і технологій можна здійснювати корекцію та профілактику деприваційних ознак дітей трудових мігрантів молодшого шкільного віку, які найбільше зазнають емоційної, соціальної та когнітивної депривації. Найбільш доцільними формами роботи з депривованими дітьми можуть виступати тренінгові заняття, ігрові методи, а також арттерапевтичні технології.

Отже, робота з молодшими школярами – дітьми трудових мігрантів не є достатньою мірою налагодженою. Окремі кроки на шляху допомоги цим дітям здійснює Карітас України. Доцільно залучити до цього процесу загальноосвітню школу, в умовах якої з метою профілактики деприваційних ознак молодших школярів, використовуючи різноманітні технології, зокрема тренінг, ігрову діяльність, казкотерапію, вивчати досвід роботи освітніх закладів зарубіжних країн щодо проблеми виховання дітей трудових мігрантів.

Соловійова А. С.,
*канд. політ. наук, старший викладач кафедри політології,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна*

ПРОЕКТ АВТОНОМІЇ К. КАСТОРІАДІСА ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ЗАНЕПАДУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Французський філософ, економіст, економіст та психоаналітик грецького походження Корнеліус Касторіадіс є одним із провідних теоретиків групи «Соціалізм чи варварство» та автором таких відомих праць, як «Уявний устрій суспільства» (1975), «Перехрестя в лабіринті» (1983), «Філософія, політика, автономія. Есе з політичної філософії» (1990), «Світ, що настане» (1994).

У методологічному та ідейному інструментарії К. Касторіадіса виявилися тісно переплетені теоретичні розробки таких авторів, як Платон, К. Маркс, Л. Троцький, З. Фрейд, а також різні інтерпретації цих розробок у рухах «нових лівих» і фрейд-марксистів. Із часом традиційні марксистські установки перестали сприйматися як об'єктивні; однак, незважаючи на очевидне ослаблення марксизму, «нові ліві» змогли відродити його як теорію та практику сучасності. Роль К. Касторіадіса в становленні й розвитку руху «нових лівих», поряд із К. Лефором, Ж.-П. Сартром, А. Камю, А. Лефевром, безперечна.

Можливість побудови суспільства на інших підставах, що настільки переймає К. Касторіадіса, набуває реального виходу саме на ґрунті марксизму, який наводив наукові докази й обґрунтування трансформації реальності навіть за умови критичного ставлення до них. У вивченні марксизму К. Касторіадіс пройшов кілька етапів, починаючи з критики К. Маркса й поступово наближаючись до вироблення власних уявлень, які багато в чому суперечать марксизму й відкидають його як теорію та метод.

Розглядаючи революцію як необхідне явище, оскільки саме революційний проект прагне організувати існуюче суспільство на основі загальної автономії, К. Касторіадіс відзначає, що реалізація проекту автономії можлива тільки під час та після революції.

Окрему увагу К. Касторіадіс приділяє ідеї автономії як проекту альтернативного розвитку сучасного суспільства. Він уявляє автономну людину як самозаконодавця, творця установок та інститутів, згідно з якими буде функціонувати суспільство. К. Касторіадіс бачить в автономії можливість реалізації здатності людей бути повними госпо-

дарями не лише свого життя, а й життя суспільства з його численними інститутами. Автономія можлива як індивідуальна, так і колективна, і найяскравішим прикладом колективної автономії є автономне суспільство, яке не затверджується раз і назавжди, а постійно самовстановлюється й рухається до оптимальної реалізації закладених у ньому принципів. Автономне суспільство має на увазі постійне прагнення до встановлення дійсно справедливих суспільних відносин.

Автономний проект К. Касторіадіса – це класичний зразок політичної думки «нових лівих», він спрямований на радикальну трансформацію реальності на підставі подолання відчуження у світі. Він пропонує своє бачення можливості радикального перетворення реальності через розкриття значення автономного суб'єкта та прямої демократії для революційного проекту, тобто переосмислення реалізації соціалістичної революції та соціалістичного вектора розвитку. Значущість проекту автономії для сучасності полягає в тому, що він показує можливість нового антисистемного руху, який має соціалістичні коріння, спирається на демократичні принципи, ставить на чільне місце ідею звільнення людини й саморегулювання суспільства.

Автономія виступає як практична категорія, вона визначає положення в суспільстві, мислення й метод дії як індивідів, так і колективів. Метою К. Касторіадіса була побудова нової онтології; пошуки альтернативи – це вимога свободи вибору, тобто нового проекту свободи, що також у повній мірі присутній у проекті автономії. Мотив звільнення людини в проекті автономії стає ідеєю реалізації прагнення до панування над самим собою. Автономія не є лише проектом радикальної форми демократії, його реалізація передбачає:

- появу суб'єкта, здатного до політичних дій;
- пряму демократію в її справжньому розумінні;
- зміну «антропологічного типу», появу індивіда, активного громадянина, здатного до самостійної творчості.

Отже, реалізація автономного проекту передбачає радикальну зміну ролі людини в житті суспільства.

К. Касторіадіс був прихильником концепції «соціалізм або варварство», тому вибір автономії став для нього альтернативою краху суспільства. Вибір автономії пов'язаний з усією історією західноєвропейської цивілізації, оскільки це культурний вибір Європи. Проект автономії К. Касторіадіса – це альтернатива, яка вказує напрямок для розвитку, він не дає рецептів і не усуває перешкоди, але в ньому міститься нове прочитання вирішення конфлікту ідеального й матеріального.

Шатун В. Т.,

канд. політ. наук, доцент кафедри державної політики та менеджменту, Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Термін «гібридна війна» значно поширився останнім часом, оскільки традиційний засіб війн нового суспільства – спотворення дійсності задля пропагандистських цілей.

Існує чимало визначень гібридної війни.

Ф. Хофман характеризує гібридні війни як «повний арсенал різних видів бойових дій, враховуючи конвенціональні можливості, іррегулярну тактику й формування, терористичні акти, що містять насилля та кримінальні безлади».

У гібридних війнах на першому місці стоїть інформаційно-психологічний вплив на населення, на другому – економічно-політичні протистояння. Силкові операції мають за мету хаос, неперервний конфлікт і постійне генерування провокацій.

Ф. Хофман доводить, що гібридна війна зазвичай складається з п'яти основних елементів. Це модальність проти структури, одночасність, злиття, комплексність, злочинність. Модальність (грец. – «обов'язок») – виражений у судженні припис у формі поради, побажання, правила поведінки чи наказу, які зумовлюють людину на конкретні дії.

Тактика гібридної війни відзначається гнучкістю та різноманітністю, коли дозволяється все. А визначальною її складовою є інформаційний вплив, який на сьогодні набуває нової, модифікованої, форми й постає у вигляді мережево-інформаційної війни. Мережево-інформаційна війна – це війна нового покоління, у якій моделювання та програмування необхідних процесів у державі противника відбувається засобами інформаційного впливу.

Американський дослідник М. Маклюен, який сформулював поняття «гібридна війна», стверджує: «Істинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації». Він також довів, що сучасні війни зазвичай ведуться в інформаційному просторі та за допомогою інформаційних видів озброєнь.

Відомий український учений Г. Почепцов зазначає, що найважча ситуація, яку породжує гібридна війна, є її непередбачуваність: «Від західних демократій очікується поведінка, що відповідає правилам,

водночас від терористів, за визначенням, цього не очікують». Г. Почепцов підкреслює: «Гібридна війна буде надавати перевагу тому, хто вміє працювати з масовою свідомістю. Сторона, що атакує, повинна доводити справедливість своїх дій як власному народові, так і народу, на який спрямована атака. А для атакваної сторони досить важко давати відповідь такій неоголошеній війні.

Сучасна гібридна війна Росії проти України характеризується надпотужним інформаційним впливом на населення з метою сформувати бажану для Росії громадську думку населення України. Потужні різноманітні ресурси, які Росія спрямовує на це, доводять важливість інформаційного напрямку як складової гібридної війни. Важливо зазначити, що об'єктами російського інформаційного впливу є як населення самої Росії, так і світова спільнота.

У підсумку українські громадяни під впливом російської пропаганди використовуються РФ як «ополченці», як «живий щит», як дешева робоча сила, а на неокупованій території такі люди є ефективною базою для збурення протестів та дестабілізації ситуації й навіть можуть бути завербовані як розвідники чи диверсанти.

Отже, за допомогою інформаційного впливу Росії вдалося накинути певній частині українських громадян абсолютно чужі цінності та ідеали «російського світу».

Т. Черненко небезпідставно прогнозує, що метою подальшого застосування психоманіпулятивних інформаційних технологій Росії залишатимуться:

- руйнування міжнародного іміджу України з метою зменшення її геополітичного значення;
- намагання шляхом спотворення інформації та дискредитації керівництва країни дестабілізувати ситуацію всередині України з метою впровадження власної політики «керovanого хаосу»;
- застосування «мови ворожнечі» з метою формування стереотипів меншовартості та вторинності українців, намагаючись не допустити створення політичної нації в Україні;
- через агресивне повернення до політичного дискурсу «мовного питання» посилити розкол серед політичної еліти та українського громадянського суспільства.

Показово, що генерал США, головнокомандувач ОЗС НАТО в Європі Ф. Брідлав російську інформаційну кампанію проти України визнав як «найбільш дивовижний інформаційний бліцкриг, який ми коли-небудь бачили в історії інформаційних воєн».

Отже, гібридна війна стала здобутком нового часу саме тому, що багато потрібних для неї завдань можна виконати за рахунок інформаційного компонента.

Орленко М. В.,
*викладач кафедри політичних наук, Чорноморський державний
університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА СОЦІАЛЬНУ АКТИВНІСТЬ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Питання стосовно інтеграції України у світове співтовариство є одним із важливих кроків для всього суспільства, але найактуальнішим воно є для молоді, її становлення та подальшого розвитку. Відомо, що європейські реалії висувають певні вимоги до нашої країни як майбутнього повноцінного члена Європейського Союзу. Одними з таких вимог є подолання затяжної соціально-економічної кризи, вирішення питання сувереності та цілісності кордонів, вихід української продукції на світові ринки збуту, забезпечення високого добробуту громадян, у відповідності до світових вимог тощо. Вирішення таких наявних проблем для України можливо. Але виникає питання: хто здатен задовольнити ці вимоги?

Спираючись на досвід старшого покоління, на їхню співпрацю, це здатна зробити молодь, яка зараз проходить активний процес формування (особистісного та фахового) і невдовзі візьме на себе відповідальність за стан справ у державі. Як зазначають автори Інформаційно-аналітичного видання «Євроінтеграція України: досвід сусідів та перспективи об'єднання суспільства», найбільш важливо в нинішніх умовах, що підтримка європейської перспективи вперше об'єднує представників різних поколінь в українському суспільстві. Це збалансована за віковим розподілом зміна інтеграційних преференцій українського суспільства. Орім цього, на їхню думку, якщо ж реформи будуть проводитися неефективно, то підтримка євроінтеграційної ідеї суспільством може зменшитися, а регіональні розколи – посилитися. Щоб ідеї євроінтеграції були реалізовані, потрібні ефективні та успішні реформи, які можуть стати аргументом задля підвищення підтримки євроінтеграції в тих регіонах, де ця підтримка є низькою. Картою проведення цих реформ є Угода про асоціацію України з Європейським Союзом.

Упродовж останніх років в Україні активізується діяльність молодіжних громадських організацій у напрямі інтеграції в європейський та світовий простір. Залучення молодих людей до міжнародних проектів та заходів відбувається через молодіжні громадські організації, які здійснюють міжнародне співробітництво шляхом тимчасових проектів, партнерських відносин з іноземними організаціями й установами або

членства в міжнародних молодіжних організаціях. Окрім того, доцільно було б створити при Міністерстві молоді та спорту Європейський молодіжний центр, на кшталт такого роду структур у Будапешті та Страсбурзі. Доречно зауважити, що аналіз питання щодо доцільності створення та розвитку європейських молодіжних центрів в Україні вже знайшов певне висвітлення в науковій думці. Створення в Україні такого роду молодіжної структури сприяло б консолідації молоді та молодіжних громадських організацій у руслі євроінтеграції, враховуючи імплементацію та підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Європейський молодіжний центр в Україні виконував би роль консолідаційного органу із залучення українського молодіжного руху в загальноєвропейські процеси, і тим самим активізував би співпрацю молодіжних організацій між собою, виступав би інструментом у реалізації різного роду проєктів та програм, спрямованих на соціально-політичне становлення молоді. Головною умовою є те, що Рада Європи підтримує проєкт створення такого роду молодіжної структури в Україні, яка б фінансувалася Європейським молодіжним фондом та стала одним із механізмів співпраці влади й молодіжних громадських організацій у процесі формування та реалізації державної молодіжної політики.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

Європейські соціальні стандарти: проблеми та перспективи реалізації в сучасній Україні

<i>Лізаковські П.</i> Безпека в галузі охорони здоров'я як пріоритетний напрям національної безпеки держави	1
<i>Скиба Т. Ю.</i> Основні методологічні підходи до формування державної політики розвитку вищої освіти України	3
<i>Малиновська Н. М.</i> Реалізація соціальних прав та соціальних стандартів як мінімізація соціального ризику	5
<i>Полторак Л. Ю.</i> Деякі аспекти реалізації особистісного підходу в професійній підготовці майбутніх соціальних працівників до використання методів арт-терапії	8
<i>Сай Д. В.</i> До питання сучасної етичної освіти майбутніх соціальних працівників	9
<i>Сургова С. Ю.</i> Розробка педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних працівників до превентивної діяльності	11
<i>Чубук Р. В.</i> Розвиток моральних рис майбутніх соціальних працівників	13
<i>Лізаковська С. В.</i> Місце публічної політики в процесі розв'язання суспільних проблем	15
<i>Файчук О. Л.</i> Вплив згуртованості на ефективність трудової діяльності соціальних працівників	18
<i>Щередіна Т. О.</i> Зайнятість молоді: формування трудового потенціалу країни	20
<i>Кім Д. Г., Чубук Р. В.</i> Внутрішньо переміщені особи як об'єкт уваги соціальних працівників	22
<i>Попова Т. С.</i> Запровадження європейських стандартів до реформування системи інституційного догляду та виховання дітей в Україні	24
<i>Костєва Т. Б.</i> Реалізація інноваційної діяльності в соціальній сфері через соціальне проектування	26

СЕКЦІЯ 2
Соціальні аспекти розвитку взаємовідносин
Європейського Союзу та України

<i>Schmidtke O.</i> Doomed to Fail? Challenges to the European Social Model.....	29
<i>Walzenbach G.</i> Did the Orange Revolution Really Happen? Spatial Forces and Policy Patterns in Ukraine	31
<i>Skurbaty A. Z.</i> The Level of Compliance of Ukrainian State Migration Legislation With Requirements Set by the Migrant Integration Policy Index: Comparative Analysis with European Union Member States	34
<i>Палагнюк Ю. В., Коваль Г. В.</i> Внутрішні та зовнішні чинники необхідності вдосконалення державної євроінтеграційної політики України	36
<i>Палагнюк О.</i> Щодо доцільності запровадження правового інституту ювенальної юстиції в Україні за прикладом Швейцарської Конфедерації.....	38
<i>Багмет М. О., Кабаєва А. І.</i> Залучення молоді до імплементації публічної євроінтеграційної політики України.....	40
<i>Картузов К. М.</i> Упровадження світових стандартів медіа-грамотності в Україні: бібліотечний контекст реалізації державних та галузевих програм.....	42
<i>Науменко В. В.</i> Професійно-практична підготовка соціальних працівників: зарубіжний аспект	46
<i>Ковальова О.</i> Профілактика депривації в дітей трудових мігрантів з урахуванням зарубіжного досвіду	48
<i>Соловійова А. С.</i> Проект автономії К. Касторіадіса як альтернатива занепаду сучасного суспільства	51
<i>Шатун В. Т.</i> Інформаційна політика як складова гібридної війни.....	53
<i>Орленко М. В.</i> Вплив євроінтеграції на соціальну активність молоді в Україні	55

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Редактор, технічний редактор *С. Сидоренко*.
Комп'ютерна верстка *Н. Андрєєва*.
Друк, фальшовально-палітурні роботи *С. Волинець*.

Підп. до друку 24.05.2016.
Формат 60x84^{1/16}. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 0,69. Обл.-вид. арк. 0,33.
Тираж 50 пр. Зам. № 5002.

Видавець і виготовлювач: ЧДУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десанників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: vrector@chdu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3460 від 10.04.2009.

АДРЕСА ОРГКОМІТЕТУ:

Міжнародна науково-практична конференція

**«ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2016:
СТРАТЕГІЇ КРАЇН ПРИЧОРНОМОРЬСЬКОГО РЕГІОНУ
В ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ»**

Чорноморський державний університет імені Петра Могили,
вул. 68 Десантників, 10,
м. Миколаїв, 54003, Україна

Тел.: (+380512) 50-03-33
(+380512) 50-03-32
(+380512) 76-55-99
Факс: (+380512) 50-03-33 / 50-00-69

E-mail: of@chdu.edu.ua, avi@chdu.edu.ua

WEB: <http://www.chdu.edu.ua>

